- «Падрос» бензін — выраслі і паслугі прыватных таксістаў.
1-я стар.
- Указам Прэзідэнта павышаюцца аклады супрацоўнікам і стыпендыі студэнтам і аспірантам Беларускага універсітэта.
1-я стар.
- Учора ў Мінску працавалі фактычна два парламенты.
1-я стар.
- Вяртаючыся да тэмы. Як пабудаваць дом маладой сям'і?
3-я стар.

ЗВЯЗДА

27 лістапада 1996 г. серада, № 276 (23079)

● выдаецца са жніўня 1917 г. ● БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА ● цана 1000 рублёў

ХОДЗЯЦЬ ЧУТКІ, ШТО...

...ПАДАРАЖЭЕ АЎТАМАБІЛЬНЫ БЕНЗІН

Апошнім часам сярод аўтамабілістаў пайшла пагалоска аб тым, што нібыта ў хуткім часе будуць павялічаны цэны на паліва. Мяркуючы, што дыму без агню (даруйце за непазбежны каламбур у прамым і пераносным сэнсе) не бывае, «Звязда» звярнулася па каментары ў дзяржаўную кампанію «Белнафтапрадукт».

Як паведаміў начальнік упраўлення эканомікі і фінансаў канцэрна Анатоль Філонаў, гаворка аб павелічэнні кошту паліва пакуль рана. Прынамсі, да той пары, пакуль курс долара ў дачыненні да беларускага рубля не павялічыцца на пяць працэнтаў. Адпаведна толькі тады фіксаваная цана на нафтапрадукты зварухнецца ў бок павелічэння на тыя ж пяць працэнтаў. Пакуль жа чакаецца толькі звычайная індэксацыя, якая не павінна істотна паўплываць на кошт нафтапрадуктаў.

Адказваючы на пытанне, ці зменіцца таксама камерцыйная цана на паліва, спадар Філонаў заўважыў, што гэта найперш залежыць ад кошту расійскай нафты. Але, па словах Анатоля Васільевіча, [illegible] то гэта адбудзецца толькі ў канцы года.

Сяргей РАСОЛЬКА.

РОЗГАЛАС

НА ЧАС ДОЛАР «ЗАСТЫЎ»

Нягледзячы на самыя што ні на ёсць спрыяльныя абставіны для ўзлёту, валюта вось ужо больш за тыдзень не выходзіць за межы ў 23 тысячы рублёў за долар.

Праўда, у некаторых банках, якія працуюць на абмен праз крос-курсы, назіраецца «нервознае» павышэнне курса. У асноўным жа, калі меркаваць па афіцыйнай статыстыцы, курс долара ў банках трымаецца ў рамках афіцыйна абвешчанага — 20.100—20.150 рублёў за долар. Выключэннем з правілаў — хіба толькі той жа «Мінскомплексбанк», які робіць абмен праз украінскую грыўню. Там курс куплі долара склаў 21.900 рублёў за долар, курс продажу — 23.010. Сама ж дзіўна, што нягледзячы на [illegible] куплі, усё ж такі набываюць тут долары.

Учора каля «абменнікаў» больш буйных банкаў не зафіксавана тоўпішча. [illegible] курс долара, які банкі прапаноўваюць, рахуючы 22 тысячамі рублёў за долар. Аднак купляць долар «рагачом» адмаўляюцца, матывуючы гэта адсутнасцю беларускіх рублёў. Што ж датычыцца продажу, то ўчора на «чорным рынку» ён склаў 22.500 рублёў за долар.

Кар. «Звязды».

ЗАМЕЖНЫЯ ДЫПЛАМАТЫ АЗНАЁМЛЕНЫ З ВЫНІКАМІ РЭФЕРЭНДУМУ

З мэтай інфармавання сусветнай грамадскасці аб выніках праведзенага ў нядзелю рэферэндуму кіраўнік Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Міхаіл Мясніковіч сустрэўся 26 лістапада [illegible] акрэдытаванымі ў нашай краіне кіраўнікамі замежных дыпламатычных місій.

Паводле слоў Міхаіла Мясніковіча, рэферэндум у чарговы раз паказаў устойлівы рэйтынг ініцыятыў Прэзідэнта краіны Аляксандра Лукашэнкі, беларускі народ у чарговы раз выказаў яму сваю падтрымку. Пры гэтым кіраўнік Адміністрацыі Прэзідэнта звярнуў увагу, што гэта ні ў якім разе нельга лічыць нечаканасцю. [illegible] Аляксандра Лукашэнкі ярка сведчаць і самі вынікі выбараў кіраўніка дзяржавы ў 1994 годзе, а ў далейшым і падтрымка яго ініцыятыў на рэферэндуме ў мінулым годзе.

Дарэчы, распаўсюджаная думка аб тым, што [illegible] Прэзідэнтам краіны, у асноўным падтрымана ў сельскай мясцовасці рэспублікі, паводле слоў Міхаіла Мясніковіча, далёкая ад ісціны. [illegible]

[illegible]

Міхаіл Мясніковіч [illegible]

Ігар РУБАН, БЕЛТА.

ЦЭНЫ

МІНСКІЯ ТАКСІСТЫ-ПРЫВАТНІКІ ЎЖО ПРОСЯЦЬ БОЛЬШ

З 7 да 10 тысяч рублёў за адну паездку павялічыўся кошт паслуг мінскіх прыватных маршрутных таксі.

[illegible]

Як паведамілі карэспандэнту «Звязды» ў Міністэрстве транспарту і камунікацый, [illegible]

Сяргей РАСОЛЬКА.

З новага года Аляксандр КУРЛОВІЧ — галоўны трэнер зборнай Беларусі па цяжкай атлетыцы. На 99 працэнтаў

Учора ў эксклюзіўным інтэрв'ю карэспандэнту «Звязды» двухразовы алімпійскі чэмпіён па цяжкай атлетыцы Аляксандр Курловіч [illegible]

[illegible]

Алесь СІВЫ.

СОНЦА	Усход	Заход	Даўжыня дня
Мінск	7.58	15.57	7.59
Віцебск	7.54	15.41	7.47
Магілёў	7.47	15.46	7.59
Гомель	7.39	15.50	8.11
Гродна	8.14	16.12	7.58
Брэст	8.05	16.21	8.16

СЁННЯ

МЕСЯЦ
Поўня
25 лістапада

ІМЯНІНЫ
Пр. Філіпа, Грыгорыя
К. Максіма, Валяр'яна

НАДВОР'Е

Сёння па рэспубліцы захаваецца воблачнае з праясненнямі надвор'е, [illegible] слабы галалёд. Тэмпература [illegible] — 0—2, Віцебску — 1—3, [illegible] градуса.

У наступныя двое сутак [illegible] слабы галалёд, уначы і раніцай [illegible]. Тэмпература ўначы — [illegible] вышэй нуля.

Папярэднія вынікі падпіскі на асноўныя рэспубліканскія перыядычныя выданні на 1997 год па стану на 20 лістапада сёлетняга года:

«ЗВЯЗДА»	36.749
«Народная газета»	89.518
«Рэспубліка»	35.286
«Советская Белоруссия»	128.060
«Белорусская нива»	36.852

Нагадваем сваім чытачам, што 30 лістапада — апошні дзень, калі вы можаце аформіць падпіску на вашу любімую газету ці часопіс.

СІСТЭМА КІРАВАННЯ НАРОДНАЙ ГАСПАДАРКАЙ БУДЗЕ ЎДАСКАНАЛЬВАЦЦА З УЛІКАМ ВЫНІКАЎ РЭФЕРЭНДУМУ

Генеральная схема кіравання народнай гаспадаркай Беларусі была разгледжана 26 лістапада на пасяджэнні калегіі Кабінета Міністраў рэспублікі. У ім прынялі ўдзел кіраўнікі міністэрстваў, іншых цэнтральных органаў кіравання, намеснікі старшынь аблвыканкамаў і Мінскага гарвыканкома.

На пасяджэнні адзначалася: дзеючая цяпер сістэма кіравання народнай гаспадаркай [illegible] і ў цэлым дае магчымасць вырашаць складаныя задачы, што стаяць перад краінай. Разам з тым, як падкрэсліў у сваім дакладзе міністр эканомікі Уладзімір Шымаў, яна [illegible] шэраг супярэчнасцей і недахопаў. Гэта адносіцца да функцый кантролю і апаратаўнага кіраўніцтва народнай гаспадаркай рэспублікі. Акрамя таго, не ўсе дзеючыя сёння міністэрствы і камітэты маюць дакладныя статус і сферу сваёй дзейнасці, а таксама круг паўнамоцтваў і адказнасці.

У ліквідацыі гэтых недахопаў, на думку Уладзіміра Шымава, галоўную ролю павінна адыграць абноўленая Генеральная схема кіравання народнай гаспадаркай Беларусі. Яна неабходна як адзіны нарматыўны дакумент, які павінен уключаць асноўныя прававыя палажэнні. У якасці асноўных мэтаў прапанаванага праекта міністр эканомікі назваў фарміраванне і ўмацаванне інстытута ўлады суверэннай дзяржавы, забеспячэнне станаўлення і функцыянавання рынкавай эканомікі сацыяльна арыентаванага тыпу, павышэнне эфектыўнасці антыкрызісных мераў. Акрамя таго, гэты праект больш поўна ўлічвае працэс інтэграцыі паміж Беларуссю і Расіяй, іншымі краінамі Садружнасці.

Генеральная схема кіравання народнай гаспадаркай краіны прадугледжвае ўтварэнне Міністэрства па справах СНД, Камітэта па санацыі банкруцтва пры Міндзяржмаёмасці, Камітэта па рэгуляванню харчовага рынку пры Міністэрстве сельскай гаспадаркі і харчавання і шэрага іншых кіраўніцкіх падраздзяленняў. Намечана таксама пераўтварэнне некаторых структур. Напрыклад, Камітэта па навуцы і тэхналогіях Міністэрства адукацыі і навукі — у Дзяржаўны камітэт Рэспублікі Беларусь па навуцы і тэхналогіях, куды таксама ўвойдуць падраздзяленні па інфарматыцы Міністэрства сувязі і інфарматыкі. У сувязі з гэтым мяркуецца пераўтварыць Міністэрства навукі і адукацыі ў Міністэрства адукацыі, а Міністэрства сувязі і інфарматыкі — у Міністэрства сувязі. Аналагічныя структурныя змяненні плануюцца і ў некаторых іншых міністэрствах і ведамствах.

«Калі мы прыходзім да высновы, што сёння неабходна штосьці стварыць, пераўтварыць, ліквідаваць або перамясціць, то, безумоўна, неабходны дакумент, у адпаведнасці з якім гэтыя пытанні можна вырашыць»,— сказаў пры абмеркаванні праекта Генеральнай схемы кіравання народнай гаспадаркай краіны выконваючы абавязкі прэм'ер-міністра рэспублікі Сяргей Лінг. На яго думку, гэты дакумент можа быць прадстаўлены на ўзгадненне кіраўніку дзяржавы толькі пасля адпаведнай дапрацоўкі з улікам новай Канстытуцыі.

Тэрэза ХАЮЦІНА, БЕЛТА.

АДНЫМ СКАЗАМ

Запасы гатовай прадукцыі **на складах** прадпрыемстваў на 1 лістапада склалі 10.606 мільярдаў рублёў.

У апошні час на тэрыторыі рэспублікі **выяўлена 17 фальшывых банкнотаў** Расіі вартасцю 50 тысяч рублёў на агульную суму 850 тысяч і адна 20- доларавая купюра ЗША.

За мінулы тыдзень у рэспубліцы зарэгістравана **214 пажараў,** у агні загінулі 17 чалавек.

На сённяшні дзень **толькі 21 працэнт** маладых сем'яў маюць жыллё.

Па звестках Мінстата, **ва ўласнасць грамадзян** у Беларусі перайшло 685,3 тысячы кватэр, або 38 працэнтаў ад агульнай колькасці, якія падлягаюць прыватызацыі.

З 1966 улічваемых прадпрыемстваў у жніўні **павялічылі выпуск прадукцыі** 1243 прадпрыемствы.

За 10 месяцаў у параўнанні з адпаведным перыядам мінулага года павялічыўся выпуск **259 важнейшых відаў прадукцыі з 544.**

У Расіі зарэгістравана амаль 2,5 мільёна чалавек, якія маюць **алкагольную залежнасць.**

Аляксандр ЛУКАШЭНКА:

«БЕЛАРУСЬ СТАНЕ ЧЛЕНАМ ЕЎРАПЕЙСКАЙ СЯМ'І»

«Народ Беларусі выказаў на рэферэндуме сваю волю, і я мяркую, што думка народа будзе ўспрынята з павагай». Аб гэтым заявіў Прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка на сустрэчы з членамі дэлегацыі Парламенцкай асамблеі Савета Еўропы і Еўрапарламента, якую ён прыняў вечарам 25 лістапада ў сваёй рэзідэнцыі. [illegible] афіцыйныя вынікі рэферэндуму не будуць істотна адрознівацца ад папярэдніх.

Напярэдадні ў Беларусь напярэдадні ўсенароднага апытання прадстаўнікі Парламенцкай асамблеі Савета Еўропы і Еўрапарламента, якія да гэтага [illegible] аб падзеях, што адбываюцца ў рэспубліцы, пабывалі ў якасці замежных назіральнікаў на выбарчых участках, змаглі расшырыць свае веды аб краіне, атрымаць аб'ектыўныя даныя аб падрыхтоўцы і ходзе рэспубліканскага рэферэндуму.

Прэзідэнт Беларусі пацвердзіў сваю ранейшую пазіцыю, якая заключаецца ў тым, што інтэграцыя Беларусі ў еўрапейскае супольніцтва з'яўляецца адным з прыярытэтаў знешняй палітыкі дзяржавы. Аднак апошнім часам па прычыне ўнутрыпалітычных рознагалоссяў асобныя парламентарыі спрабавалі сфарміраваць на Захадзе думку, што Беларусі быццам бы непатрэбна еўрапейскае супольніцтва і яго структуры. «Я яшчэ раз пацвярджаю, што мы — еўрапейская краіна і наша месца ў адзінай еўрапейскай сям'і. Я перакананы, што мы станем членам гэтай сям'і», — сказаў кіраўнік дзяржавы.

Прэзідэнт таксама падкрэсліў, што шматвектарнасць знешняй палітыкі Беларусі прадугледжвае і вельмі цеснае супрацоўніцтва з Расіяй, да расшырэння кантактаў з якой, дарэчы, імкнуцца практычна ўсе краіны свету. Што ж датычыць паглыблення інтэграцыйных працэсаў паміж дзвюма брацкімі дзяржавамі-суседзямі, то яны абумоўлены агульнасцю інтарэсаў і традыцый, а таксама шматгадовымі эканамічнымі сувязямі.

Адбыўся адкрыты абмен думкамі кіраўніка дзяржавы і замежных палітыкаў па праблемах агульнаеўрапейскага характару і грамадска-палітычнай сітуацыі, што склалася ў Беларусі. Абмяркоўваліся таксама пытанні, звязаныя з правамі чалавека і сродкамі масавай інфармацыі. Аднак асноўную ўвагу ўдзельнікі сустрэчы ўдзялілі вынікам рэферэндуму, канстытуцыйнай рэформе, фарміраванню новага парламента. Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў, што ён не прыхільнік разгону парламента. Прэзідэнт мае намер абараняць Канстытуцыю і дзейнічаць у рамках прававога поля.

Кіраўнік дзяржавы праінфармаваў замежных палітыкаў аб тым, што перад пачаткам сустрэчы ў яго адбылася тэлефонная размова з кіраўніком расійскага ўрада Віктарам Чарнамырдзіным. Прэм'ер павіншаваў Аляксандра Лукашэнку з перамогай на рэферэндуме і заявіў, што Расія прызнае вынікі плебісцыту, на якім была выказана воля беларускага народа.

Ларыса ЛАЗАР, БЕЛТА.

ЗАКОН РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ АБ РЭСПУБЛІКАНСКІМ РЭФЕРЭНДУМЕ 24 ЛІСТАПАДА 1996 г. У РЭСПУБЛІЦЫ БЕЛАРУСЬ

24 лістапада 1996 г. у Рэспубліцы Беларусь адбыўся рэспубліканскі рэферэндум па важнейшых праблемах дзяржаўнага і грамадскага жыцця. Характар пытанняў, вынесеных на рэферэндум, іх грамадская і сацыяльная значнасць сведчаць аб тым, што ў адпаведнасці з Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь народ прыняў рашэнні, якія вызначаюць будучыню нашай дзяржавы.

Рэферэндум 24 лістапада 1996 г. праходзіў у складанай і напружанай палітычнай абстаноўцы. У стане палітычнага процістаяння аказаліся асобныя галіны дзяржаўнай улады, палітычныя партыі і грамадскія аб'яднанні. З боку праціўнікаў рэферэндуму была зроблена спроба ўцягнуць у гэты канфлікт і грамадзян нашай краіны.

Народ Рэспублікі Беларусь 24 лістапада 1996 г. рэалізаваў сваё канстытуцыйнае права на прыняцце змяненняў і дапаўненняў Канстытуцыі шляхам абавязковага рэспубліканскага рэферэндуму.

Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь пастанаўляе:

1. Пацвердзіць, што 24 лістапада 1996 г. у Рэспубліцы Беларусь адбыўся абавязковы рэспубліканскі рэферэндум па праекту змяненняў і дапаўненняў Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь (новая рэдакцыя Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь 1994 г.).

2. Прапанаваць Прэзідэнту Рэспублікі Беларусь сумесна з Вярхоўным Саветам Рэспублікі Беларусь прыняць неабходныя меры па рэалізацыі рашэнняў, прынятых на рэспубліканскім рэферэндуме 24 лістапада 1996 г.

3. Дзяржаўным, грамадскім і іншым органам і арганізацыям, службовым асобам і грамадзянам Рэспублікі Беларусь кіравацца ў сваёй дзейнасці рашэннямі, прынятымі на рэспубліканскім рэферэндуме 24 лістапада 1996 г.

4. Гэты Закон уступае ў сілу з дня яго падпісання.

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь А. ЛУКАШЭНКА.
26 лістапада 1996 г., г.Мінск.

АБ ВЫНІКАХ ГАЛАСАВАННЯ НА РЭСПУБЛІКАНСКІМ РЭФЕРЭНДУМЕ 24 ЛІСТАПАДА 1996 ГОДА

Разгледзеўшы пратаколы абласных і Мінскай гарадской камісій па рэферэндуму аб выніках галасавання на рэспубліканскім рэферэндуме 24 лістапада 1996 года, Цэнтральная камісія Рэспублікі Беларусь па выбарах і правядзенню рэспубліканскіх рэферэндумаў паведамляе:

У спісы грамадзян, якія маюць права ўдзельнічаць у рэспубліканскім рэферэндуме, былі ўключаны 7346397 чалавек, у галасаванні на рэспубліканскім рэферэндуме прынялі ўдзел 6181463 чалавекі, або 84,14 працэнта.

Вынікі галасавання па кожнаму пытанню, якое вынесена на рэспубліканскі рэферэндум Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь наступныя:

за адабрэнне пытання «Перанесці Дзень незалежнасці Рэспублікі Беларусь (Дзень рэспублікі) на 3 ліпеня — дзень вызвалення Беларусі ад гітлераўскіх захопнікаў у Вялікай Айчыннай вайне» прагаласавалі 5450830 чалавек, або 88,18 працэнта, супраць прагаласавалі 646708 чалавек, або 10,46 працэнта, 83925 бюлетэняў у частцы гэтага пытання прызнаны несапраўднымі;

за прыняцце Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь 1994 года са змяненнямі і дапаўненнямі (новая рэдакцыя Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь), прапанаванымі Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь А.Р.Лукашэнкам, прагаласавалі 5175664 чалавекі, або 70,45 працэнта, супраць прагаласавалі 689642 чалавекі, або 9,39 працэнта, 316157 бюлетэняў у частцы гэтага пытання прызнаны несапраўднымі;

за адабрэнне пытання «Ці выступаеце Вы за свабодную, без абмежаванняў, куплю і продаж зямлі?» прагаласавалі 948756 чалавек, або 15,35 працэнта, супраць прагаласавалі 5123386 чалавек, або 82,88 працэнта, 109321 бюлетэнь у частцы гэтага пытання прызнаны несапраўдным;

за адабрэнне пытання «Ці падтрымліваеце Вы адмену смяротнай кары ў Рэспубліцы Беларусь?» прагаласавалі 1108226 чалавек, або 17,93 працэнта, супраць прагаласавалі 4972535 чалавек, або 80,44 працэнта, 100702 бюлетэні ў частцы гэтага пытання прызнаны несапраўднымі.

Вынікі галасавання па кожнаму пытанню, якое вынесена на рэспубліканскі рэферэндум дэпутатамі Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь, наступныя:

за прыняцце Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь 1994 года са змяненнямі і дапаўненнямі, прапанаванымі дэпутатамі фракцый камуністаў і аграрыяў прагаласавалі 582437 чалавек, або 7,93 працэнта, супраць прагаласавалі 5230763 чалавекі, або 71,2 працэнта, 368263 бюлетэні ў частцы гэтага пытання прызнаны несапраўднымі;

за адабрэнне пытання «Ці выступаеце Вы за тое, каб кіраўнікі мясцовых органаў выканаўчай улады выбіраліся непасрэдна жыхарамі адпаведнай адміністрацыйна-тэрытарыяльнай адзінкі?» прагаласавалі 1739178 чалавек, або 28,14 працэнта, супраць прагаласавалі 4321866 чалавек, або 69,92 працэнта, 120419 бюлетэняў у частцы гэтага пытання прызнаны несапраўднымі;

за адабрэнне пытання «Ці згодны Вы, што фінансаванне ўсіх галін улады павінна ажыццяўляцца галосна і толькі з дзяржаўнага бюджэту?» прагаласавалі 1989252 чалавекі, або 32,18 працэнта, супраць прагаласавалі 4070261 чалавек, або 65,85 працэнта, 121950 бюлетэняў у частцы гэтага пытання прызнаны несапраўднымі.

Па пытаннях прыняцця Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь вынікі галасавання дадзены зыходзячы з колькасці грамадзян, якія ўнесены ў спісы для галасавання, а па астатніх пытаннях — зыходзячы з колькасці грамадзян, якія прынялі ўдзел у галасаванні.

Цэнтральная камісія Рэспублікі Беларусь па выбарах і правядзенню рэспубліканскіх рэферэндумаў.

УКАЗ ПРЭЗІДЭНТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ № 477
АБ САЦЫЯЛЬНАЙ ПАДТРЫМЦЫ РАБОТНІКАЎ, АСПІРАНТАЎ І СТУДЭНТАЎ БЕЛАРУСКАГА ДЗЯРЖАЎНАГА УНІВЕРСІТЭТА

У мэтах сацыяльнай падтрымкі работнікаў, аспірантаў і студэнтаў Беларускага дзяржаўнага універсітэта, павышэння іх матэрыяльнай зацікаўленасці ў выніках працы **пастанаўляю**

Устанавіць, што з 1 студзеня 1997 г.:

на прэміраванне работнікаў Беларускага дзяржаўнага універсітэта і ўстанаўленне ім надбавак стымулюючага характару выдзяляюцца бюджэтныя асігнаванні ў памеры 50 працэнтаў планавага фонду заработнай платы. Памер надбаўкі за кошт бюджэтных сродкаў канкрэтнаму работніку не можа перавышаць яго службовага акладу;

на выплату аспірантам і студэнтам Беларускага дзяржаўнага універсітэта надбавак за выдатную паспяховасць, творчыя дасягненні ў навучальна-пазнавальнай і навукова-даследчай дзейнасці, а таксама на аказанне ім матэрыяльнай дапамогі выдзяляюцца бюджэтныя сродкі ў памеры 7 працэнтаў ад планавага стыпендыяльнага фонду;

дзеючыя цяпер памеры вучэбных стыпендый студэнтам і стыпендый аспірантам павышаюцца для студэнтаў і аспірантаў Беларускага дзяржаўнага універсітэта на 45 працэнтаў;

стаўкі заработнай платы і службовыя аклады маладых спецыялістаў — выпускнікоў Беларускага дзяржаўнага універсітэта, якія завяршылі навучанне з адзнакай, атрымалі ступень бакалаўра або магістра і працуюць па персанальнаму размеркаванню ва ўстановах і арганізацыях бюджэтнай сферы, у першыя 5 гадоў работы павышаюцца на 10 працэнтаў.

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь А.ЛУКАШЭНКА.
20 лістапада 1996 г., г.Мінск.

ЦЕМЕНТ
45.000 руб./мешок
ШИФЕР
33.000руб./лист
т. (017) 220-36-76

ПАРЛАМЕНЦКІ ДЗЁННІК

ДЭПУТАТЫ ПАДТРЫМАЛІ ПРЭЗІДЭНТА

У Мінску 26 лістапада адбылося чарговае пасяджэнне дэпутацкага сходу, які яшчэ напярэдадні правядзення рэферэндуму выступіў у падтрымку ініцыятыў Прэзідэнта краіны, заклікаўшы калег ад парламенцкай апазіцыі да дыялогу і канструктыўнага супрацоўніцтва. Як вядома, гэты заклік не знайшоў водгуку ў Авальнай зале.

Калі дэпутацкі сход пачаў сваю работу ў зале па вул. К.Маркса, 40, тут сабралася 109 дэпутатаў Вярхоўнага Савета. Улічваючы, што на пасяджэнні прысутнічаюць большасць парламентарыяў, а таксама намеснік спікера Юрый Малумаў і некаторыя члены Прэзідыума Вярхоўнага Савета, сустаршыня сходу Уладзімір Ягораў прапанаваў надаць дэпутацкаму сходу статус сесіі Вярхоўнага Савета. Тым больш, што, як паведамілі, у традыцыйным месцы правядзення пленарных пасяджэнняў — Авальнай зале — у гэты ж час сабраліся каля 60 парламентарыяў, якія з-за адсутнасці кворуму неправамоцныя прымаць рашэнні. 108 дэпутатаў падтрымалі ініцыятыву Уладзіміра Ягорава. Старшынёй сесіі выбраны намеснік спікера Юрый Малумаў.

У сувязі са змяненнем статусу сходу з ліку прысутных членаў Сакратарыята была створана падліковая камісія на чале з дэпутатам Алегам Гарбуновым. На парадак дня сесіі дэпутаты вынеслі адно пытанне — «Аб прынцыпах фарміравання Палаты прадстаўнікоў».

З дакладам выступіў Прэзідэнт краіны Аляксандр Лукашэнка. Паводле яго слоў, цяпер галоўная задача парламентарыяў — выпрацаваць асноўныя прынцыпы, у адпаведнасці з якімі будзе фарміравацца Палата прадстаўнікоў. Прэзідэнт адзначыў, што народ сказаў сваё слова на рэферэндуме, дзе больш за 70 працэнтаў выбаршчыкаў выказаліся за праект Канстытуцыі, прапанаваны кіраўніком дзяржавы.

Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў, што высокая ступень падтрымкі Прэзідэнта беларускім народам з'яўляецца вынікам таго, што людзі давяраюць курсу Прэзідэнта і яго дзеянням, накіраваным на выхад з эканамічнага крызісу і стабілізацыю ў грамадстве. Таму гаварыць аб нейкіх фальсіфікацыях або падтасоўках вынікаў рэферэндуму проста несур'ёзна. «Нікому не будзе дазволена падвергнуць сумненню вынікі ўсенароднага апытання. Вынікі рэферэндуму — законныя», — заявіў кіраўнік дзяржавы.

Гаворачы аб стварэнні новага заканадаўчага органа, Аляксандр Лукашэнка адзначыў, што ён не прыхільнік выбараў новага парламента. Яго трэба сфарміраваць на аснове ранейшага. Прэзідэнт лічыць, што гэту работу зацягваць нельга і завяршыць яе трэба да новага года. Пры гэтым ён акцэнтаваў увагу на тым, што пры далейшым стварэнні заканадаўчай базы неабходна сумесная работа і дэпутатаў, і Прэзідэнта, і ўрада. Ад палітычных дыскусій і канфрантацыі галінам улады пара пераходзіць да вырашэння эканамічных праблем, падкрэсліў Аляксандр Лукашэнка. У прыватнасці, неабходна «ўзважыць» сітуацыю, звязаную з мінімальнай заработнай платай і, магчыма, прыняць рашэнне аб яе павелічэнні. Зусім блізка зіма, і таму рэспубліцы неабходна падрыхтавацца да яе як мага лепш: забяспечыць жыллё і народнагаспадарчыя аб'екты цяплом, электраэнергіяй, газам, а людзей — прадуктамі харчавання і неабходнымі таварамі, стварыць адпаведныя ўмовы для зімоўкі жывёлы і зрабіць многае іншае.

Звяртаючыся да дэпутатаў, Прэзідэнт заявіў, што пара спыніць усякую канфрантацыю і процістаянне. У сувязі з гэтым ён не выключыў магчымасці правядзення ў недалёкай будучыні «круглага стала», у якім прымуць удзел прадстаўнікі парламенцкіх фракцый, грамадскіх арганізацый, вядомыя дзеячы навукі і культуры. «Галоўнае — пазбегнуць расколу ў грамадстве», — сказаў Аляксандр Лукашэнка, падкрэсліўшы, што як кіраўнік дзяржавы ён будзе стаяць на варце законнасці і Канстытуцыі, не дапускаючы дэстабілізацыі ў грамадстве.

Прэзідэнт заклікаў удзельнікаў сесіі Вярхоўнага Савета да далейшага сумеснага і плённага супрацоўніцтва. «Мы павінны працаваць у імя і на карысць народа», — адзначыў ён.

Дэпутат Іван Пашкевіч пазнаёміў калег з праектам пастановы, што датычыць далейшай работы сесіі. Парламентарыі, якія выступілі, выказалі зацікаўленасць у далейшым канструктыўным супрацоўніцтве вышэйшай выканаўчай і заканадаўчай галін улады, унеслі свае прапановы наконт прадаўжэння работы сесіі, прынцыпаў фарміравання парламенцкіх камісій.

БЕЛТА.

ВЯРХОЎНЫ САВЕТ БЫЎ РАЗДЗЕЛЕНЫ НА ДЗВЕ ГРУПЫ

Заканадаўчая ўлада Беларусі пасля правядзення рэспубліканскага рэферэндуму трапіла ў вельмі складанае становішча, аб чым сведчыць учарашняе пасяджэнне парламента. Фактычна ў краіне сталі існаваць два парламенцкія аб'яднанні.

Частка дэпутатаў Вярхоўнага Савета, якія падтрымліваюць Прэзідэнта і ўжо гатовы заняць сенатарскія і прадстаўніцкія крэслы ў парламенцкім сходзе паводле новай Канстытуцыі, ігнаруюць пасяджэнні ў Авальнай зале.

Гэтыя дэпутаты збіраюцца ў будынку, дзе раней знаходзіўся Саюз моладзі, і спрабуюць па-свойму ўплываць на сітуацыю.

Іх дзеянні ўплываюць непасрэдна на работу другой часткі дэпутатаў. Так, другая група ў сваю чаргу не можа сабраць патрэбнага кворуму для таго, каб прымаць нейкія рашэнні. Напрыклад, учора ў Авальнай зале сабраліся каля васьмідзесяці народных выбраннікаў на чале з кіраўніцтвам Вярхоўнага Савета, якія змаглі толькі абмяняцца думкамі і паспрачацца. Дарэчы, тэмы гутаркі былі самымі рознымі — ад вынікаў рэферэндуму да філасофскага пытання, як жыць далей.

Прынцыповасць занятых пазіцый абедзвюма часткамі парламента не выклікае сумненняў. Першыя гатовы выканаць прапановы Прэзідэнта і падтрымаць яго дзеянні, другія сумняваюцца ў законнасці рэферэндуму і яго вынікаў.

Пры гэтым апошнія спасылаюцца на легітымнасць дзеючага Вярхоўнага Савета і законную сілу яго пастаноў і рашэнняў Канстытуцыйнага суда, паводле якога рэферэндум насіў кансультатыўны характар.

Акрамя таго, учора дэпутаты, якія сабраліся ў зале пасяджэнняў сесіі Вярхоўнага Савета, прапанавалі распачаць з дапамогай Генеральнай пракуратуры праверку парушэнняў, выяўленых падчас правядзення рэферэндуму.

Юрась ЛЯШКЕВІЧ.

***

На ранішнім пасяджэнні ў Вярхоўным Савеце прысутнічалі 85 дэпутатаў. Адначасова ў Адміністрацыі Прэзідэнта праводзілася рэгістрацыя тых народных выбраннікаў, якія вырашылі сфарміраваць двухпалатны парламент. Перадыслакацыя дэпутатаў працягвалася ўсю першую палову дня і ў рэшце рэшт на табло Вярхоўнага Савета высвяціліся лічбы: 66 дэпутатаў.

Як паведаміў карэспандэнту «Звязды» супрацоўнік прэс-службы Прэзідэнта Валерый Харавец, на самой справе пасяджэнне парламента адбываецца ўжо ў будынку Адміністрацыі Прэзідэнта. Кворум ёсць, прысутнічае 110 дэпутатаў. Але журналістам не ўдалося трапіць у будынак на Карла Маркса, 40.

Затое ў Авальнай зале прысутнічалі старшыня ВС, два яго намеснікі з трох. З кіраўніцтва Прэзідыума ў Адміністрацыю падаліся, як паведамлялася з неафіцыйных крыніц, Юрый Малумаў, Уладзімір Канаплёў, Васіль Саковіч.

Паміж 66 дэпутатамі разгарнуліся спрэчкі аб іхнім цяперашнім статусе. Дэпутат Міхаіл Варановіч сказаў: «Мы прайгралі. Я па натуры прагматык, і як паказала рэакцыя Расіі, такая ж будзе рэакцыя міравой супольнасці — рэферэндум будзе прызнаны. І таму я прапаную звярнуцца да дэпутатаў, каб яны з'явіліся тут і пачалі працаваць разам».

Але Анатоль Лябедзька адказаў: «Прайграць можа дэпутат Лябедзька, але не можа прайграць закон, не можа прайграць сумленне». Дэпутаты горача адмовілі дэпутату Уладзіміру Нісцюку ў санкцыі на стварэнне фонду падтрымкі для тых парламентарыяў, якія трацяць крыніцы існавання. Яны палічылі, што самі ў стане зарабіць на сябе і сваю сям'ю.

Дэпутат Вольга Абрамава рэзюміравала: «Канфлікт выявіў адну рэч — я бачу цяпер людзей, з якімі мы будзем будаваць новую Беларусь». Але яе калега Алена Скрыган усё-такі спадзяецца, што большасць вернецца ў Авальную залу.

Паколькі кворума няма, 66 дэпутатаў маюць намер правесці парламенцкія слуханні па пытанню росту цэнаў і магчымага дэфіцыту прадуктаў харчавання.

Таццяна КАЛІНОЎСКАЯ.

ЗАКОН РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
АБ СПЫНЕННІ Ў КАНСТЫТУЦЫЙНЫМ СУДЗЕ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ ВЫТВОРЧАСЦІ ПА СПРАВЕ АБ ПАРУШЭННІ ПРЭЗІДЭНТАМ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ КАНСТЫТУЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

У сувязі са зменамі ў прававой сітуацыі ў Рэспубліцы Беларусь, якія выявіліся ў адкліканні 12 дэпутатамі Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь з Канстытуцыйнага суда Рэспублікі Беларусь сваіх прапаноў аб дачы заключэння аб парушэнні Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь **пастанаўляе:**

1. Спыніць з 26 лістапада 1996 г. у Канстытуцыйным судзе Рэспублікі Беларусь вытворчасць па справе аб парушэнні Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь.

2. Закон уступае ў сілу з моманту яго падпісання.

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь А. ЛУКАШЭНКА.
26 лістапада 1996 г., г. Мінск.

Паважаныя чытачы газеты «Звязда»!

30 лістапада заканчваецца падпіска на першае паўгоддзе 1997 года — года, у якім мы разам з вамі адзначым 80-годдзе старэйшай беларускай газеты. У сённяшняй складанай сітуацыі, вядома, цяжка знайсці лішнія грошы на падпіску, але, паверце, «Звязда» не будзе лішняй у вашым доме. Мы даём вам галоўнае — інфармацыю.

Падпіску можна аформіць на паўгода (тады, прыслаўшы спецыяльны купон, вы зможаце стаць удзельнікам латарэі, галоўны прыз якой — конь з вупражжу). Кошт падпіскі на першае паўгоддзе — **83.400 рублёў.**

Падпіску можна аформіць і на тры месяцы **(41.700 рублёў).** *Удзельнікі латарэі могуць выйграць тавары народнага спажывання, сярод якіх электраплуг, веласіпеды, тэлевізары, пральныя машыны, фотаапараты і г.д.*

Нагадваем, што **спецыяльны конкурс праводзіцца і для паштальёнаў,** для якіх таксама ўстаноўлены каштоўныя прызы: тэлевізар, пральная машына «Мара», веласіпед, а таксама бясплатныя пуцёўкі для аздараўлення і адпачынку дзяцей за мяжой. Падрабязна аб гэтым вы зможаце прачытаць у нумары за 29 лістапада.

Будзем разам!

Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь 1994 года

(са змяненнямі і дапаўненнямі)*

Мы, народ Рэспублікі Беларусь (Беларусі),

зыходзячы з адказнасці за цяперашні стан і будучыню Беларусі,

усведамляючы сябе паўнапраўным суб'ектам сусветнага супольніцтва і пацвярджаючы сваю прыхільнасць да агульначалавечых каштоўнасцей,

грунтуючыся на сваім неад'емным праве на самавызначэнне,

абапіраючыся на шматвяковую гісторыю развіцця беларускай дзяржаўнасці,

імкнучыся зацвердзіць правы і свабоды кожнага грамадзяніна Рэспублікі Беларусь,

жадаючы забяспечыць грамадзянскую згоду, непахісныя ўстоі народаўладдзя і прававой дзяржавы,

прымаем гэтую Канстытуцыю — Асноўны Закон Рэспублікі Беларусь.

РАЗДЗЕЛ I.
АСНОВЫ КАНСТЫТУЦЫЙНАГА ЛАДУ

Артыкул 1. Рэспубліка Беларусь — унітарная дэмакратычная сацыяльная прававая дзяржава.

Рэспубліка Беларусь валодае вяршэнствам і паўнатой улады на сваёй тэрыторыі, самастойна ажыццяўляе ўнутраную і знешнюю палітыку.

Рэспубліка Беларусь абараняе сваю незалежнасць і тэрытарыяльную цэласнасць, канстытуцыйны лад, забяспечвае законнасць і правапарадак.

Артыкул 2. Чалавек, яго правы, свабоды і гарантыі іх рэалізацыі з'яўляюцца найвышэйшай каштоўнасцю і мэтай грамадства і дзяржавы.

Дзяржава адказная перад грамадзянінам за стварэнне ўмоў для свабоднага і годнага развіцця асобы. Грамадзянін адказны перад дзяржавай за няўхільнае выкананне абавязкаў, якія ўскладзены на яго Канстытуцыяй.

Артыкул 3. Адзінай крыніцай дзяржаўнай улады і носьбітам суверэнітэту ў Рэспубліцы Беларусь з'яўляецца народ. Народ ажыццяўляе сваю ўладу непасрэдна, праз прадстаўнічыя і іншыя органы ў формах і межах, вызначаных Канстытуцыяй.

Любыя дзеянні па змяненню канстытуцыйнага ладу і дасягненню дзяржаўнай улады гвалтоўнымі метадамі, а таксама шляхам іншага парушэння законаў Рэспублікі Беларусь караюцца згодна з законам.

Артыкул 4. Дэмакратыя ў Рэспубліцы Беларусь ажыццяўляецца на аснове разнастайнасці палітычных інстытутаў, ідэалогій і поглядаў.

Ідэалогія палітычных партый, рэлігійных або іншых грамадскіх аб'яднанняў, сацыяльных груп не можа ўстанаўлівацца ў якасці абавязковай для грамадзян.

Артыкул 5. Палітычныя партыі, іншыя грамадскія аб'яднанні, дзейнічаючы ў рамках Канстытуцыі і законаў Рэспублікі Беларусь, садзейнічаюць выяўленню і выказванню палітычнай волі грамадзян, удзельнічаюць у выбарах.

Палітычныя партыі і іншыя грамадскія аб'яднанні маюць права карыстацца дзяржаўнымі сродкамі масавай інфармацыі ў парадку, вызначаным заканадаўствам.

Забараняецца стварэнне і дзейнасць палітычных партый, а таксама іншых грамадскіх аб'яднанняў, якія маюць на мэце гвалтоўнае змяненне канстытуцыйнага ладу ці вядуць прапаганду вайны, сацыяльнай, нацыянальнай, рэлігійнай і расавай варожасці.

Артыкул 6. Дзяржаўная ўлада ў Рэспубліцы Беларусь ажыццяўляецца на аснове падзелу яе на заканадаўчую, выканаўчую і судовую. Дзяржаўныя органы ў межах сваіх паўнамоцтваў самастойныя: яны ўзаемадзейнічаюць паміж сабой, стрымліваюць і ўраўнаважваюць адзін аднаго.

Артыкул 7. У Рэспубліцы Беларусь устанаўліваецца прынцып вяршэнства права.

Дзяржава, усе яе органы і службовыя асобы дзейнічаюць у межах Канстытуцыі і прынятых у адпаведнасці з ёю актаў заканадаўства.

Прававыя акты або іх асобныя палажэнні, прызнаныя ва ўстаноўленым законам парадку супярэчнымі з палажэннямі Канстытуцыі, не маюць юрыдычнай сілы.

Нарматыўныя акты дзяржаўных органаў публікуюцца або даводзяцца да ўсеагульнага ведама іншым прадугледжаным законам спосабам.

Артыкул 8. Рэспубліка Беларусь прызнае прыярытэт агульнапрызнаных прынцыпаў міжнароднага права і забяспечвае адпаведнасць ім заканадаўства.

Рэспубліка Беларусь у адпаведнасці з нормамі міжнароднага права можа на добраахвотнай аснове ўваходзіць у міждзяржаўныя ўтварэнні і выходзіць з іх.

Не дапускаецца заключэнне міжнародных дагавораў, якія супярэчаць Канстытуцыі.

Артыкул 9. Тэрыторыя Рэспублікі Беларусь з'яўляецца натуральнай умовай існавання і прасторавай мяжой самавызначэння народа, асновай яго дабрабыту і суверэнітэту Рэспублікі Беларусь.

Тэрыторыя Беларусі адзіная і неадчужальная.

Тэрыторыя падзяляецца на вобласці, раёны, гарады і іншыя адміністрацыйна-тэрытарыяльныя адзінкі. Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел дзяржавы вызначаецца заканадаўствам.

Артыкул 10. Грамадзяніну Рэспублікі Беларусь гарантуецца абарона і заступніцтва дзяржавы як на тэрыторыі Беларусі, так і за яе межамі.

Ніхто не можа быць пазбаўлены грамадзянства Рэспублікі Беларусь або права змяніць грамадзянства.

Грамадзянін Рэспублікі Беларусь не можа быць выдадзены замежнай дзяржаве, калі іншае не прадугледжана міжнароднымі дагаворамі Рэспублікі Беларусь.

Набыццё і страта грамадзянства ажыццяўляюцца ў адпаведнасці з законам.

Артыкул 11. Замежныя грамадзяне і асобы без грамадзянства на тэрыторыі Беларусі карыстаюцца правамі і свабодамі і выконваюць абавязкі нароўні з грамадзянамі Рэспублікі Беларусь, калі іншае не вызначана Канстытуцыяй, законамі і міжнароднымі дагаворамі.

Артыкул 12. Рэспубліка Беларусь можа надаваць права прытулку асобам, якія цярпяць пераслед у іншых дзяржавах за палітычныя, рэлігійныя перакананні або нацыянальную прыналежнасць.

Артыкул 13. Уласнасць можа быць дзяржаўнай і прыватнай.

Дзяржава надае ўсім роўныя правы для ажыццяўлення гаспадарчай і іншай дзейнасці, акрамя забароненай законам, і гарантуе роўную абарону і роўныя ўмовы для развіцця ўсіх форм уласнасці.

Дзяржава садзейнічае развіццю кааперацыі.

Дзяржава гарантуе ўсім роўныя магчымасці свабоднага выкарыстання здольнасцей і маёмасці для прадпрымальніцкай і іншай не забароненай законам эканамічнай дзейнасці.

Дзяржава ажыццяўляе рэгуляванне эканамічнай дзейнасці ў інтарэсах чалавека і грамадства; забяспечвае накіраванне і каардынацыю дзяржаўнай і прыватнай эканамічнай дзейнасці ў сацыяльных мэтах.

Нетры, воды, лясы складаюць выключную ўласнасць дзяржавы. Землі сельскагаспадарчага прызначэння знаходзяцца ва ўласнасці дзяржавы.

Законам могуць быць вызначаны і іншыя аб'екты, якія знаходзяцца толькі ва ўласнасці дзяржавы, або ўстаноўлены асобы парадак пераходу іх у прыватную ўласнасць, а таксама замацавана выключнае права дзяржавы на ажыццяўленне асобных відаў дзейнасці.

Дзяржава гарантуе працоўным права прымаць удзел у кіраванні прадпрыемствамі, арганізацыямі і ўстановамі з мэтай павышэння эфектыўнасці іх работы і паляпшэння сацыяльна-эканамічнага ўзроўню жыцця.

Артыкул 14. Дзяржава рэгулюе адносіны паміж сацыяльнымі, нацыянальнымі і іншымі супольнасцямі на аснове прынцыпаў роўнасці перад законам, павагі іх правоў і інтарэсаў.

Адносіны ў сацыяльна-працоўнай сферы паміж органамі дзяржаўнага кіравання, аб'яднаннямі наймальнікаў і прафесійнымі саюзамі ажыццяўляюцца на прынцыпах сацыяльнага партнёрства і ўзаемадзеяння бакоў.

Артыкул 15. Дзяржава адказная за захаванне гісторыка-культурнай і духоўнай спадчыны, свабоднае развіццё культур усіх нацыянальных супольнасцей, якія пражываюць у Рэспубліцы Беларусь.

Артыкул 16. Рэлігіі і веравызнанні роўныя перад законам.

Узаемаадносіны дзяржавы і рэлігійных арганізацый рэгулююцца законам з улікам іх уплыву на фарміраванне духоўных, культурных і дзяржаўных традыцый беларускага народа.

Забараняецца дзейнасць рэлігійных арганізацый, іх органаў і прадстаўнікоў, якая накіравана супраць суверэнітэту Рэспублікі Беларусь, яе канстытуцыйнага ладу і грамадзянскай згоды ці звязана з парушэннем правоў і свабод грамадзян, а таксама перашкаджае выкананню грамадзянамі іх дзяржаўных, грамадскіх, сямейных абавязкаў або прычыняе шкоду іх здароўю і маральнасці.

Артыкул 17. Дзяржаўнымі мовамі ў Рэспубліцы Беларусь з'яўляюцца беларуская і руская мовы.

Артыкул 18. Рэспубліка Беларусь у сваёй знешняй палітыцы зыходзіць з прынцыпаў роўнасці дзяржаў, непрымянення сілы або пагрозы сілай, непарушнасці межаў, мірнага ўрэгулявання спрэчак, неўмяшання ва ўнутраныя справы і іншых агульнапрызнаных прынцыпаў і нормаў міжнароднага права.

Рэспубліка Беларусь ставіць за мэту зрабіць сваю тэрыторыю бяз'ядзернай зонай, а дзяржаву — нейтральнай.

Артыкул 19. Сімваламі Рэспублікі Беларусь як суверэннай дзяржавы з'яўляюцца яе Дзяржаўны сцяг, Дзяржаўны герб і Дзяржаўны гімн.

Артыкул 20. Сталіца Рэспублікі Беларусь — горад Мінск.

Статус горада Мінска вызначаецца законам.

РАЗДЗЕЛ II.
АСОБА, ГРАМАДСТВА, ДЗЯРЖАВА

Артыкул 21. Забеспячэнне правоў і свабод грамадзян Рэспублікі Беларусь з'яўляецца найвышэйшай мэтай дзяржавы.

Кожны мае права на годны ўзровень жыцця, уключаючы дастатковае харчаванне, адзенне, жыллё і пастаяннае паляпшэнне неабходных для гэтага ўмоў.

Дзяржава гарантуе правы і свабоды грамадзян Беларусі, замацаваныя ў Канстытуцыі, законах і прадугледжаныя міжнароднымі абавязацельствамі дзяржавы.

Артыкул 22. Усе роўныя перад законам і маюць права без усякай дыскрымінацыі на роўную абарону правоў і законных інтарэсаў.

Артыкул 23. Абмежаванне правоў і свабод асобы дапускаецца толькі ў выпадках, прадугледжаных законам, у інтарэсах нацыянальнай бяспекі, грамадскага парадку, абароны маралі, здароўя насельніцтва, правоў і свабод іншых асоб.

Ніхто не можа карыстацца перавагамі і прывілеямі, якія супярэчаць закону.

Артыкул 24. Кожны мае права на жыццё.

Дзяржава абараняе жыццё чалавека ад любых супрацьпраўных замахаў.

Смяротная кара да яе адмены можа прымяняцца ў адпаведнасці з законам як выключная мера пакарання за асабліва цяжкія злачынствы і толькі згодна з прыгаворам суда.

Артыкул 25. Дзяржава забяспечвае свабоду, недатыкальнасць і годнасць асобы. Абмежаванне або пазбаўленне асабістай свабоды магчыма ў выпадках і парадку, устаноўленых законам.

Асоба, узятая пад варту, мае права на судовую праверку законнасці яе затрымання або арышту.

Ніхто не павінен падвяргацца катаванням, жорсткаму, бесчалавечнаму або зняважлiваму да яго годнасці абыходжанню ці пакаранню, а таксама без яго згоды падвяргацца медыцынскім або іншым доследам.

Артыкул 26. Ніхто не можа быць прызнаны вінаватым у злачынстве, калі яго віна не будзе ў прадугледжаным законам парадку даказана і ўстаноўлена прыгаворам суда, які ўступіў у законную сілу. Той, каго абвінавачваюць, не павінен даказваць сваю невінаватасць.

Артыкул 27. Ніхто не павінен прымушацца даваць паказанні і тлумачэнні супраць самога сябе, членаў сваёй сям'і, блізкіх родных. Доказы, атрыманыя з парушэннем закона, не маюць юрыдычнай сілы.

Артыкул 28. Кожны мае права на абарону ад незаконнага ўмяшання ў яго асабістае жыццё, у тым ліку ад замаху на тайну яго карэспандэнцыі, тэлефонных і іншых паведамленняў, на яго гонар і годнасць.

Артыкул 29. Недатыкальнасць жылля і іншых законных уладанняў грамадзян гарантуецца. Ніхто не мае права без законнай падставы ўвайсці ў жыллё і іншае законнае ўладанне грамадзяніна супраць яго волі.

Артыкул 30. Грамадзяне Рэспублікі Беларусь маюць права свабодна перамяшчацца і выбіраць месца жыхарства ў межах Рэспублікі Беларусь, пакідаць яе і бесперашкодна вяртацца назад.

Артыкул 31. Кожны мае права самастойна вызначаць свае адносіны да рэлігіі, асабіста або сумесна з іншымі вызнаваць любую рэлігію або не вызнаваць ніякай, выказваць і распаўсюджваць перакананні, звязаныя з адносінамі да рэлігіі, удзельнічаць у адпраўленні рэлігійных культаў, рытуалаў, абрадаў, не забароненых законам.

Артыкул 32. Шлюб, сям'я, мацярынства, бацькоўства і дзяцінства знаходзяцца пад абаронай дзяржавы.

Жанчына і мужчына па дасягненні шлюбнага ўзросту маюць права на добраахвотнай аснове ўступіць у шлюб і стварыць сям'ю. Муж і жонка раўнапраўныя ў сямейных адносінах.

Бацькі або асобы, якія іх замяняюць, маюць права і абавязаны выхоўваць дзяцей, клапаціцца аб іх здароўі, развіцці і навучанні. Дзіця не павінна падвяргацца жорсткаму абыходжанню або зняважэ, прыцягвацца да работ, якія могуць нанесці шкоду яго фізічнаму, разумоваму або маральнаму развіццю. Дзеці абавязаны клапаціцца пра бацькоў, а таксама пра асоб, якія іх замяняюць, і аказваць ім дапамогу.

Дзеці могуць быць аддзелены ад сваёй сям'і супраць волі бацькоў і іншых асоб, якія іх замяняюць, толькі на падставе рашэння суда, калі бацькі або іншыя асобы, якія іх замяняюць, не выконваюць сваіх абавязкаў.

Жанчынам забяспечваецца прадастаўленне роўных з мужчынамі магчымасцей у атрыманні адукацыі і прафесійнай падрыхтоўцы, у працы і вылучэнні па службе (рабоце), у грамадска-палітычнай, культурнай і іншых сферах дзейнасці, а таксама стварэнне ўмоў для аховы іх працы і здароўя.

Моладзі гарантуецца права на яе духоўнае, маральнае і фізічнае развіццё.

Дзяржава стварае неабходныя ўмовы для свабоднага і эфектыўнага ўдзелу моладзі ў палітычным, сацыяльным, эканамічным і культурным развіцці.

Артыкул 33. Кожнаму гарантуецца свабода поглядаў, перакананняў і іх свабоднае выказванне.

Ніхто не можа быць прымушаны да выказвання сваіх перакананняў або адмовы ад іх.

Манапалізацыя сродкаў масавай інфармацыі дзяржавай, грамадскімі аб'яднаннямі або асобнымі грамадзянамі, а таксама цэнзура не дапускаюцца.

Артыкул 34. Грамадзянам Рэспублікі Беларусь гарантуецца права на атрыманне, захоўванне і распаўсюджванне поўнай, дакладнай і своечасовай інфармацыі аб дзейнасці дзяржаўных органаў, грамадскіх аб'яднанняў, аб палітычным, эканамічным, культурным і міжнародным жыцці, стане навакольнага асяроддзя.

Дзяржаўныя органы, грамадскія аб'яднанні, службовыя асобы абавязаны даць грамадзяніну Рэспублікі Беларусь магчымасць азнаёміцца з матэрыяламі, якія закранаюць яго правы і законныя інтарэсы.

Карыстанне інфармацыяй можа быць абмежавана заканадаўствам у мэтах абароны гонару, годнасці, асабістага і сямейнага жыцця грамадзян і поўнага ажыццяўлення імі сваіх правоў.

Артыкул 35. Свабода сходаў, мітынгаў, вулічных шэсцяў, дэманстрацый і пікетавання, якія не парушаюць правапарадак і правы іншых грамадзян Рэспублікі Беларусь, гарантуецца дзяржавай. Парадак правядзення ўказаных мерапрыемстваў вызначаецца законам.

Артыкул 36. Кожны мае права на свабоду аб'яднанняў.

Суддзі, пракурорскія работнікі, супрацоўнікі органаў унутраных спраў, Камітэта дзяржаўнага кантролю, органаў бяспекі, ваеннаслужачыя не могуць быць членамі палітычных партый і іншых грамадскіх аб'яднанняў, якія дамагаюцца палітычных мэт.

Артыкул 37. Грамадзяне Рэспублікі Беларусь маюць права ўдзельнічаць у вырашэнні дзяржаўных спраў як непасрэдна, так і праз свабодна выбраных прадстаўнікоў.

Непасрэдны ўдзел грамадзян у кіраванні справамі грамадства і дзяржавы забяспечваецца правядзеннем рэферэндумаў, абмеркаваннем праектаў законаў і пытанняў рэспубліканскага і мясцовага значэння, іншымі вызначанымі законам спосабамі.

У парадку, устаноўленым заканадаўствам, грамадзяне Рэспублікі Беларусь прымаюць удзел у абмеркаванні пытанняў дзяржаўнага і грамадскага жыцця на рэспубліканскіх і мясцовых сходах.

Артыкул 38. Грамадзяне Рэспублікі Беларусь маюць права свабодна выбіраць і быць выбранымі ў дзяржаўныя органы на аснове ўсеагульнага, роўнага, прамога або ўскоснага выбарчага права пры тайным галасаванні.

Артыкул 39. Грамадзяне Рэспублікі Беларусь у адпаведнасці са сваімі здольнасцямі, прафесійнай падрыхтоўкай маюць права роўнага доступу да любых пасад у дзяржаўных органах.

Артыкул 40. Кожны мае права накіроўваць асабістыя або калектыўныя звароты ў дзяржаўныя органы.

Дзяржаўныя органы, а таксама службовыя асобы абавязаны разгледзець зварот і даць адказ па сутнасці ў вызначаны законам тэрмін. Адмова ад разгляду пададзенай заявы павінна быць пісьмова матываванай.

Артыкул 41. Грамадзянам Рэспублікі Беларусь гарантуецца права на працу як найбольш годны спосаб самасцвярджэння чалавека, гэта значыць права на выбар прафесіі, роду занятку і работы ў адпаведнасці з прызваннем, здольнасцямі, адукацыяй, прафесійнай падрыхтоўкай і з улікам грамадскіх патрэбнасцей, а таксама на здаровыя і бяспечныя ўмовы працы.

Дзяржава стварае ўмовы для поўнай занятасці насельніцтва. У выпадку незанятасці асобы па не залежных ад яе прычынах ёй гарантуецца навучанне новым спецыяльнасцям і павышэнне кваліфікацыі з улікам грамадскіх патрэбнасцей, а таксама дапамога па беспрацоўі ў адпаведнасці з законам.

Грамадзяне маюць права на абарону сваіх эканамічных і сацыяльных інтарэсаў, уключаючы права на аб'яднанне ў прафесійныя саюзы, заключэнне калектыўных дагавораў (пагадненняў) і права на забастоўку.

Прымусовая праца забараняецца, акрамя работы або службы, якая вызначаецца прыгаворам суда або ў адпаведнасці з законам аб надзвычайным і ваенным становішчы.

Артыкул 42. Асобам, якія працуюць па найму, гарантуецца справядлівая доля ўзнагароджання ў эканамічных выніках працы ў адпаведнасці з яе колькасцю, якасцю і грамадскім значэннем, але не ніжэй за ўзровень, які забяспечвае ім і іх сем'ям свабоднае і годнае існаванне.

Жанчыны і мужчыны, дарослыя і непаўналетнія маюць права на роўнае ўзнагароджанне за працу роўнай вартасці.

Артыкул 43. Працоўныя маюць права на адпачынак. Для тых, хто працуе па найму, гэта права забяспечваецца ўстанаўленнем рабочага тыдня, які не перавышае 40 гадзін, скарочанай працягласцю работы ў начны час, прадастаўленнем штогадовых аплатных водпуокаў, дзён штотыднёвага адпачынку.

Артыкул 44. Дзяржава гарантуе кожнаму права ўласнасці і садзейнічае яе набыццю.

Уласнік мае права валодаць, карыстацца і распараджацца маёмасцю як аднаасобна, так і сумесна з іншымі асобамі. Недатыкальнасць уласнасці, права яе атрымання ў спадчыну ахоўваюцца законам.

Уласнасць, набытая законным спосабам, абараняецца дзяржавай.

Дзяржава заахвочвае і ахоўвае зберажэнні грамадзян, стварае гарантыі вяртання ўкладаў.

Прымусовае адчужэнне маёмасці дапускаецца толькі па матывах грамадскай неабходнасці пры захаванні ўмоў і парадку, вызначаных законам, са своечасовым і поўным кампенсаваннем кошту адчужанай маёмасці, а таксама згодна з пастановай суда.

Ажыццяўленне права ўласнасці не павінна супярэчыць грамадскай карысці і бяспецы, наносіць шкоды навакольнаму асяроддзю, гісторыка-культурным каштоўнасцям, уціскаць правы і абараняемыя законам інтарэсы іншых асоб.

Артыкул 45. Грамадзянам Рэспублікі Беларусь гарантуецца права на ахову здароўя, уключаючы бясплатнае лячэнне ў дзяржаўных установах аховы здароўя.

Дзяржава стварае ўмовы даступнага для ўсіх грамадзян медыцынскага абслугоўвання.

Права грамадзян Рэспублікі Беларусь на ахову здароўя забяспечваецца таксама развіццём фізічнай культуры і спорту, мерамі па аздараўленню навакольнага асяроддзя, магчымасцю карыстання аздараўленчымі ўстановамі, удасканальваннем аховы працы.

Артыкул 46. Кожны мае права на спрыяльнае навакольнае асяроддзе і на пакрыццё шкоды, прычыненай парушэннем гэтага права.

Дзяржава ажыццяўляе кантроль за рацыянальным выкарыстаннем прыродных рэсурсаў у мэтах абароны і паляпшэння ўмоў жыцця, а таксама аховы і аднаўлення навакольнага асяроддзя.

Артыкул 47. Грамадзянам Рэспублікі Беларусь гарантуецца права на сацыяльнае забеспячэнне ў старасці, у выпадку хваробы, інваліднасці, страты працаздольнасці, страты карміцеля і ў іншых выпадках, прадугледжаных законам. Дзяржава праяўляе асаблівы клопат аб ветэранах вайны і працы, а таксама аб асобах, якія страцілі здароўе пры абароне дзяржаўных і грамадскіх інтарэсаў.

Артыкул 48. Грамадзяне Рэспублікі Беларусь маюць права на жыллё. Гэтае права забяспечваецца развіццём дзяржаўнага і прыватнага жыллёвага фонду, садзейнічаннем грамадзянам у набыцці жылля.

Грамадзянам, якія маюць патрэбу ў сацыяльнай абароне, жыллё прадастаўляецца дзяржавай і мясцовым самакіраваннем бясплатна або па даступнай для іх плаце ў адпаведнасці з заканадаўствам.

Ніхто не можа быць адвольна пазбаўлены жылля.

Артыкул 49. Кожны мае права на адукацыю.

Гарантуюцца даступнасць і бясплатнасць агульнай сярэдняй і прафесійна-тэхнічнай адукацыі.

Сярэдняя спецыяльная і вышэйшая адукацыя даступная для ўсіх у адпаведнасці са здольнасцямі кожнага. Кожны можа на конкурснай аснове бясплатна атрымаць адпаведную адукацыю ў дзяржаўных навучальных установах.

Артыкул 50. Кожны мае права захоўваць сваю нацыянальную прыналежнасць, таксама як ніхто не можа быць прымушаны да вызначэння і ўказання нацыянальнай прыналежнасці.

Зняважа нацыянальнай годнасці караецца згодна з законам.

Кожны мае права карыстацца роднай мовай, выбіраць мову зносін. Дзяржава гарантуе ў адпаведнасці з законам свабоду выбару мовы выхавання і навучання.

Артыкул 51. Кожны мае права на ўдзел у культурным жыцці. Гэта права забяспечваецца агульнадаступнасцю каштоўнасцей айчыннай і сусветнай культуры, якія знаходзяцца ў дзяржаўных і грамадскіх фондах, развіццём сеткі культурна-асветных устаноў.

Свабода мастацкай, навуковай, тэхнічнай творчасці і выкладання гарантуецца.

Інтэлектуальная ўласнасць ахоўваецца законам.

Дзяржава садзейнічае развіццю культуры, навуковых і тэхнічных даследаванняў на карысць агульных інтарэсаў.

Артыкул 52. Кожны, хто знаходзіцца на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь, абавязаны выконваць яе Канстытуцыю, законы і паважаць нацыянальныя традыцыі.

Артыкул 53. Кожны абавязаны паважаць годнасць, правы, свабоды, законныя інтарэсы іншых асоб.

Артыкул 54. Кожны абавязаны берагчы гісторыка-культурную, духоўную спадчыну і іншыя нацыянальныя каштоўнасці.

Артыкул 55. Ахова прыроднага асяроддзя — абавязак кожнага.

Артыкул 56. Грамадзяне Рэспублікі Беларусь абавязаны прымаць удзел у фінансаванні дзяржаўных расходаў шляхам выплаты дзяржаўных падаткаў, пошлін і іншых плацяжоў.

Артыкул 57. Абарона Рэспублікі Беларусь — абавязак і свяшчэнны доўг грамадзяніна Рэспублікі Беларусь.

Парадак праходжання вайсковай службы, падставы і ўмовы вызвалення ад вайсковай службы ці замена яе альтэрнатыўнай вызначаюцца законам.

Артыкул 58. Ніхто не можа быць прымушаны да выканання абавязкаў, якія не прадугледжаны Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь і яе законамі, ці да адмаўлення ад сваіх правоў.

Артыкул 59. Дзяржава абавязана прымаць усе даступныя ёй меры дзеля стварэння ўнутранага і міжнароднага парадку, неабходнага для поўнага ажыццяўлення правоў і свабод грамадзян Рэспублікі Беларусь, прадугледжаных Канстытуцыяй.

Дзяржаўныя органы, службовыя і іншыя асобы, якім даверана выкананне дзяржаўных функцый, абавязаны ў межах сваёй кампетэнцыі прымаць неабходныя меры для ажыццяўлення і абароны правоў і свабод асобы.

Гэтыя органы і асобы нясуць адказнасць за дзеянні, якія парушаюць правы і свабоды асобы.

Артыкул 60. Кожнаму гарантуецца абарона яго правоў і свабод кампетэнтным, незалежным і непрадузятым судом у вызначаныя законам тэрміны.

З мэтай абароны правоў, свабод, гонару і годнасці грамадзяне ў адпаведнасці з законам маюць права спагнаць у судовым парадку як маёмасную шкоду, так і матэрыяльнае кампенсаванне маральнай шкоды.

Артыкул 61. Кожны мае права ў адпаведнасці з міжнародна-прававымі актамі, якія ратыфікаваны Рэспублікай Беларусь, звяртацца ў міжнародныя арганізацыі з мэтай абароны сваіх правоў і свабод, калі вычарпаны ўсе наяўныя ўнутрыдзяржаўныя сродкі прававой абароны.

Артыкул 62. Кожны мае права на юрыдычную дапамогу для ажыццяўлення і абароны правоў і свабод, у тым ліку права карыстацца ў любы момант дапамогай адвакатаў і іншых сваіх прадстаўнікоў у судзе, іншых дзяржаўных органах, органах мясцовага кіравання, на прадпрыемствах, ва ўстановах, у арганізацыях, грамадскіх аб'яднаннях і ў адносінах са службовымі асобамі і грамадзянамі. У выпадках, прадугледжаных законам, юрыдычная дапамога аказваецца за кошт дзяржаўных сродкаў.

Процідзеянне аказанню прававой дапамогі ў Рэспубліцы Беларусь забараняецца.

Артыкул 63. Ажыццяўленне прадугледжаных гэтай Канстытуцыяй правоў і свабод асобы можа быць прыпынена толькі ва ўмовах надзвычайнага або ваеннага становішча ў парадку і межах, вызначаных Канстытуцыяй і законам.

Пры ажыццяўленні асобых мер у перыяд надзвычайнага становішча не могуць абмяжоўвацца правы, прадугледжаныя ў артыкуле 24, частцы трэцяй артыкула 25, артыкулах 26, 31 Канстытуцыі.

РАЗДЗЕЛ III.
ВЫБАРЧАЯ СІСТЭМА. РЭФЕРЭНДУМ
ГЛАВА 1.
ВЫБАРЧАЯ СІСТЭМА

Артыкул 64. Выбары дэпутатаў і іншых асоб, якія выбіраюцца на дзяржаўныя пасады народам, з'яўляюцца ўсеагульнымі: права выбіраць маюць грамадзяне Рэспублікі Беларусь, якія дасягнулі 18 гадоў.

У выбарах не ўдзельнічаюць грамадзяне, прызнаныя судом недзеяздольнымі, асобы, якія ўтрымліваюцца па прыгавору суда ў месцах пазбаўлення волі. У галасаванні не прымаюць удзелу асобы, у адносінах да якіх у парадку, устаноўленым крымінальна-працэсуальным заканадаўствам, выбрана мера стрымання — утрыманне пад вартай. Любое прамое або ўскоснае абмежаванне выбарчых правоў грамадзян у іншых выпадках з'яўляецца недапушчальным і караецца згодна з законам.

Узроставы цэнз дэпутатаў і іншых асоб, якія выбіраюцца на дзяржаўныя пасады, вызначаецца адпаведнымі законамі, калі іншае не прадугледжана на Канстытуцыяй.

Артыкул 65. Выбары з'яўляюцца свабоднымі: выбаршчык асабіста вырашае, ці ўдзельнічаць яму ў выбарах і за каго галасаваць.

Падрыхтоўка і правядзенне выбараў праводзяцца адкрыта і галосна.

Артыкул 66. Выбары з'яўляюцца роўнымі: выбаршчыкі маюць роўную колькасць галасоў.

Кандыдаты, якія выбіраюцца на дзяржаўныя пасады, удзельнічаюць у выбарах на роўных падставах.

Артыкул 67. Выбары дэпутатаў з'яўляюцца прамымі: дэпутаты выбіраюцца грамадзянамі непасрэдна.

Артыкул 68. Галасаванне на выбарах з'яўляецца тайным: кантроль за волевыяўленнем выбаршчыкаў у ходзе галасавання забараняецца.

Артыкул 69. Права вылучэння кандыдатаў у дэпутаты належыць грамадскім аб'яднанням, працоўным калектывам і грамадзянам у адпаведнасці з законам.

Артыкул 70. Расходы на падрыхтоўку і правядзенне выбараў ажыццяўляюцца за кошт дзяржавы ў межах выдзеленых на гэтыя мэты сродкаў. У выпадках, прадугледжаных законам, расходы на падрыхтоўку і правядзенне выбараў могуць ажыццяўляцца за кошт сродкаў грамадскіх аб'яднанняў, прадпрыемстваў, устаноў, арганізацый, грамадзян.

Артыкул 71. Правядзенне выбараў забяспечваюць выбарчыя камісіі, калі іншае не прадугледжана Канстытуцыяй.

Парадак правядзення выбараў вызначаецца законамі Рэспублікі Беларусь.

Выбары не праводзяцца ў перыяд надзвычайнага або ваеннага становішча.

Артыкул 72. Адкліканне дэпутатаў ажыццяўляецца па падставах, прадугледжаных законам.

Галасаванне аб адкліканні дэпутата праводзіцца ў парадку, прадугледжаным для выбрання дэпутата, па ініцыятыве не менш дваццаці працэнтаў грамадзян, якія валодаюць выбарчым правам і пражываюць на адпаведнай тэрыторыі.

Падставы і парадак адклікання членаў Савета Рэспублікі ўстанаўліваюцца законам.

ГЛАВА 2.
РЭФЕРЭНДУМ (НАРОДНАЕ ГАЛАСАВАННЕ)

Артыкул 73. Для вырашэння важнейшых пытанняў дзяржаўнага і грамадскага жыцця могуць праводзіцца рэспубліканскія і мясцовыя рэферэндумы.

Артыкул 74. Рэспубліканскія рэферэндумы назначаюцца Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь па ўласнай ініцыятыве, а таксама па прапанове Палаты прадстаўнікоў і Савета Рэспублікі, якая прымаецца на іх раздзельных пасяджэннях большасцю галасоў ад устаноўленага Канстытуцыяй складу (поўнага складу) кожнай з палат, або па прапанове не менш як 450 тысяч грамадзян, якія валодаюць выбарчым правам, у тым ліку не менш як 30 тысяч грамадзян ад кожнай з абласцей і горада Мінска.

Прэзідэнт пасля ўнясення на яго разгляд у адпаведнасці з законам прапаноў Палаты прадстаўнікоў і Савета Рэспублікі або грамадзян аб правядзенні рэферэндуму назначае рэспубліканскі рэферэндум.

Дата правядзення рэферэндуму ўстанаўліваецца не пазней як праз тры месяцы з дня выдання ўказа Прэзідэнта аб назначэнні рэферэндуму.

Рашэнні, прынятыя рэспубліканскім рэферэндумам, падпісваюцца Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь.

Артыкул 75. Мясцовыя рэферэндумы назначаюцца адпаведнымі мясцовымі прадстаўнічымі органамі па сваёй ініцыятыве або па прапанове не менш дзесяці працэнтаў грамадзян, якія валодаюць выбарчым правам і пражываюць на адпаведнай тэрыторыі.

Артыкул 76. Рэферэндумы праводзяцца шляхам усеагульнага, свабоднага, роўнага і тайнага галасавання.

У рэферэндумах удзельнічаюць грамадзяне Рэспублікі Беларусь, якія валодаюць выбарчым правам.

Артыкул 77. Рашэнні, прынятыя рэферэндумам, могуць быць адменены або зменены толькі шляхам рэферэндуму, калі іншае не будзе вызначана рэферэндумам.

Артыкул 78. Парадак правядзення рэспубліканскіх і мясцовых рэферэндумаў, а таксама пералік пытанняў, якія не могуць быць вынесены на рэферэндум, вызначаюцца законам Рэспублікі Беларусь.

РАЗДЗЕЛ IV.
ПРЭЗІДЭНТ, ПАРЛАМЕНТ, УРАД, СУД
ГЛАВА 3.
ПРЭЗІДЭНТ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Артыкул 79. Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь з'яўляецца Кіраўніком дзяржавы, гарантам Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, правоў і свабод чалавека і грамадзяніна.

Прэзідэнт увасабляе адзінства народа, гарантуе рэалізацыю асноўных напрамкаў унутранай і знешняй палітыкі, прадстаўляе Рэспубліку Беларусь у адносінах з іншымі дзяржавамі і міжнароднымі арганізацыямі. Прэзідэнт прымае меры па ахове суверэнітэту Рэспублікі Беларусь, яе нацыянальнай бяспекі і тэрытарыяльнай цэласнасці, забяспечвае палітычную і эканамічную стабільнасць, пераемнасць і ўзаемадзеянне органаў дзяржаўнай улады, ажыццяўляе пасрэдніцтва паміж органамі дзяржаўнай улады.

Прэзідэнт валодае недатыкальнасцю, яго гонар і годнасць ахоўваюцца законам.

Артыкул 80. Прэзідэнтам можа быць выбраны грамадзянін Рэспублікі Беларусь па нараджэнню, не маладзейшы за 35 гадоў, які валодае

выбарчым правам і пастаянна пражывае ў Рэспубліцы Беларусь не менш дзесяці гадоў непасрэдна перад выбарамі.

Артыкул 81. Прэзідэнт выбіраецца на пяць гадоў непасрэдна народам Рэспублікі Беларусь на аснове ўсеагульнага, свабоднага, роўнага і прамога выбарчага права пры тайным галасаванні. Адна і тая ж асоба можа быць Прэзідэнтам не больш двух тэрмінаў.

Кандыдаты на пасаду Прэзідэнта вылучаюцца грамадзянамі Рэспублікі

Беларусь пры наяўнасці не менш як 100 тысяч подпісаў выбаршчыкаў.

Выбары Прэзідэнта назначаюцца Палатай прадстаўнікоў не пазней чым за пяць месяцаў і праводзяцца не пазней чым за два месяцы да сканчэння тэрміну паўнамоцтваў папярэдняга Прэзідэнта.

Калі пасада Прэзідэнта аказалася вакантнай, выбары праводзяцца не раней чым праз 30 дзён і не пазней чым праз 70 дзён з дня адкрыцця вакансіі.

Артыкул 82. Лічыцца, што выбары адбыліся, калі ў галасаванні прынялі ўдзел больш паловы грамадзян Рэспублікі Беларусь, уключаных у спіс выбаршчыкаў.

Прэзідэнт лічыцца выбраным, калі за яго прагаласавала больш як палова грамадзян Рэспублікі Беларусь, якія прынялі ўдзел у галасаванні.

Калі ні адзін з кандыдатаў не набраў неабходнай колькасці галасоў, то ў двухтыднёвы тэрмін праводзіцца другі тур галасавання па двух кандыдатах, якія атрымалі найбольшую колькасць галасоў выбаршчыкаў. Выбраным лічыцца кандыдат у Прэзідэнты, які атрымаў пры паўторным галасаванні больш паловы галасоў выбаршчыкаў, якія прынялі ўдзел у галасаванні.

Парадак правядзення выбараў Прэзідэнта вызначаецца законам Рэспублікі Беларусь.

Артыкул 83. Прэзідэнт заступае на пасаду пасля прынясення Прысягі наступнага зместу:

«Заступаючы на пасаду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, урачыста клянуся верна служыць народу Рэспублікі Беларусь, паважаць і ахоўваць правы і свабоды чалавека і грамадзяніна, захоўваць і абараняць Канстытуцыю Рэспублікі Беларусь, свята і добрасумленна выконваць ускладзеныя на мяне высокія абавязкі».

Прысяга прыносіцца ва ўрачыстай абстаноўцы ў прысутнасці дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў і членаў Савета Рэспублікі, суддзяў Канстытуцыйнага, Вярхоўнага і Вышэйшага Гаспадарчага судоў не пазней двух месяцаў з дня выбрання Прэзідэнта. З моманту прынясення Прысягі нававыбраным Прэзідэнтам паўнамоцтвы папярэдняга Прэзідэнта спыняюцца.

Артыкул 84. Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь:

1) назначае рэспубліканскія рэферэндумы;

2) назначае чарговыя і нечарговыя выбары ў Палату прадстаўнікоў, Савет Рэспублікі і мясцовыя прадстаўнічыя органы;

3) распускае палаты ў выпадках і ў парадку, прадугледжаных Канстытуцыяй;

4) назначае шэсць членаў Цэнтральнай камісіі Рэспублікі Беларусь па выбарах і правядзенню рэспубліканскіх рэферэндумаў;

5) утварае, ліквідуе і рэарганізуе Адміністрацыю Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, іншыя органы дзяржаўнага кіравання, а таксама кансультатыўна-дарадчыя і іншыя органы пры Прэзідэнце;

6) са згоды Палаты прадстаўнікоў назначае на пасаду Прэм'ер-міністра;

7) вызначае структуру Урада Рэспублікі Беларусь, назначае на пасаду і вызваляе ад пасады намеснікаў Прэм'ер-міністра, міністраў і іншых членаў Урада, прымае рашэнне аб адстаўцы Урада або яго членаў;

8) са згоды Савета Рэспублікі назначае на пасаду Старшыню Канстытуцыйнага Суда, Старшыню Вярхоўнага Суда, Старшыню Вышэйшага Гаспадарчага Суда з ліку суддзяў гэтых судоў;

9) са згоды Савета Рэспублікі назначае на пасаду суддзяў Вярхоўнага Суда, суддзяў Вышэйшага Гаспадарчага Суда, Старшыню Цэнтральнай камісіі па выбарах і правядзенню рэспубліканскіх рэферэндумаў, Генеральнага пракурора, Старшыню і членаў Праўлення Нацыянальнага банка;

10) назначае шэсць суддзяў Канстытуцыйнага Суда, іншых суддзяў Рэспублікі Беларусь;

11) вызваляе ад пасады Старшыню і суддзяў Канстытуцыйнага Суда, Старшыню і суддзяў Вярхоўнага Суда, Старшыню і суддзяў Вышэйшага Гаспадарчага Суда, Старшыню і членаў Цэнтральнай камісіі па выбарах і правядзенню рэспубліканскіх рэферэндумаў, Генеральнага пракурора, Старшыню і членаў Праўлення Нацыянальнага банка па падставах, прадугледжаных законам, з паведамленнем Савету Рэспублікі;

12) назначае на пасаду і вызваляе ад пасады Старшыню Камітэта дзяржаўнага кантролю;

13) звяртаецца з пасланнямі да народа Рэспублікі Беларусь аб становішчы ў дзяржаве і аб асноўных напрамках унутранай і знешняй палітыкі;

14) звяртаецца са штогадовымі пасланнямі да Парламента, якія заслухоўваюцца без абмеркавання на пасяджэннях Палаты прадстаўнікоў і Савета Рэспублікі; мае права ўдзельнічаць у рабоце Парламента і яго органаў, выступаць перад імі ў любы час з прамовай або паведамленнем;

15) мае права старшынстваваць на пасяджэннях Урада Рэспублікі Беларусь;

16) назначае кіраўнікоў рэспубліканскіх органаў дзяржаўнага кіравання і вызначае іх статус; назначае прадстаўнікоў Прэзідэнта ў Парламенце і іншых службовых асоб, пасады якіх вызначаны ў адпаведнасці з заканадаўствам, калі іншае не прадугледжана Канстытуцыяй;

17) вырашае пытанні аб прыёме ў грамадзянства Рэспублікі Беларусь, яго спыненні і прадастаўленні прытулку;

18) устанаўлівае дзяржаўныя святы і святочныя дні, узнагароджвае дзяржаўнымі ўзнагародамі, прысвойвае класныя чыны і званні;

19) ажыццяўляе памілаванне асуджаных;

20) вядзе перагаворы і падпісвае міжнародныя дагаворы, назначае і адклікае дыпламатычных прадстаўнікоў Рэспублікі Беларусь у замежных дзяржавах і пры міжнародных арганізацыях;

21) прымае даверчыя і адзыўныя граматы акрэдытаваных пры ім дыпламатычных прадстаўнікоў замежных дзяржаў;

22) у выпадку стыхійнага бедства, катастрофы, а таксама беспарадкаў, што суправаджаюцца гвалтам ці пагрозай гвалту з боку групы асоб і арганізацый, у выніку якіх узнікае небяспека жыццю і здароўю людзей, тэрытарыяльнай цэласнасці і існаванню дзяржавы, уводзіць на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь або ў асобных яе мясцовасцях надзвычайнае становішча з унясеннем у трохдзённы тэрмін прынятага рашэння на зацвярджэнне Савета Рэспублікі;

23) у выпадках, прадугледжаных заканадаўствам, мае права адкласці правядзенне забастоўкі або прыпыніць яе, але не больш чым на трохмесячны тэрмін;

24) падпісвае законы; мае права ў парадку, устаноўленым Канстытуцыяй, вярнуць закон або асобныя яго палажэнні са сваімі пярэчаннямі ў Палату прадстаўнікоў;

25) мае права адмяняць акты Урада;

26) непасрэдна або праз ствараемыя ім органы ажыццяўляе кантроль за захаваннем заканадаўства мясцовымі органамі кіравання і самакіравання; мае права прыпыняць рашэнні мясцовых Саветаў дэпутатаў і адмяняць рашэнні мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў у выпадку неадпаведнасці іх заканадаўству;

27) фарміруе і ўзначальвае Савет Бяспекі Рэспублікі Беларусь; назначае на пасаду і вызваляе ад пасады Дзяржаўнага сакратара Савета Бяспекі;

28) з'яўляецца Галоўнакамандуючым Узброенымі Сіламі Рэспублікі Беларусь; назначае на пасады і вызваляе ад пасад вышэйшае камандаванне Узброеных Сіл;

29) уводзіць на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь у выпадку ваеннай пагрозы або нападу ваеннае становішча, аб'яўляе поўную або частковую мабілізацыю з унясеннем у трохдзённы тэрмін прынятага рашэння на зацвярджэнне Савета Рэспублікі;

30) ажыццяўляе іншыя паўнамоцтвы, ускладзеныя на яго Канстытуцыяй і законамі.

Артыкул 85. Прэзідэнт на аснове і ў адпаведнасці з Канстытуцыяй выдае ўказы і распараджэнні, якія маюць абавязковую сілу на ўсёй тэрыторыі Рэспублікі Беларусь.

У выпадках, прадугледжаных Канстытуцыяй, Прэзідэнт выдае дэкрэты, што маюць сілу законаў. Прэзідэнт непасрэдна або праз ствараемыя ім органы забяспечвае выкананне дэкрэтаў, указаў і распараджэнняў.

Артыкул 86. Прэзідэнт не можа займаць іншыя пасады, атрымліваць апрача заработнай платы грашовыя ўзнагароджанні, за выключэннем ганарараў за творы навукі, літаратуры і мастацтва.

Прэзідэнт прыпыняе членства ў палітычных партыях і іншых грамадскіх аб'яднаннях, якія дамагаюцца палітычных мэт, на ўвесь тэрмін паўнамоцтваў.

Артыкул 87. Прэзідэнт можа ў любы час падаць у адстаўку. Адстаўка Прэзідэнта прымаецца Палатай прадстаўнікоў.

Артыкул 88. Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь можа быць датэрмінова вызвалены ад пасады пры стойкай няздольнасці па стану здароўя ажыццяўляць абавязкі Прэзідэнта. Рашэнне аб датэрміновым вызваленні Прэзідэнта прымаецца большасцю не менш як дзве трэці галасоў ад поўнага складу Палаты прадстаўнікоў і большасцю не менш як дзве трэці галасоў ад поўнага складу Савета Рэспублікі на падставе заключэння спецыяльна ствараемай палатамі камісіі.

Прэзідэнт можа быць зняты з пасады ў сувязі з учыненнем дзяржаўнай здрады або іншага цяжкага злачынства. Рашэнне аб выстаўленні абвінавачання і яго расследаванні ў гэтым выпадку лічыцца прынятым, калі за яго прагаласавала большасць ад поўнага складу Палаты прадстаўнікоў па прапанове не менш як адной трэці яе дэпутатаў. Расследаванне абвінавачання арганізуецца Саветам Рэспублікі. Прэзідэнт лічыцца знятым з пасады, калі за гэта рашэнне прагаласавала не менш як дзве трэці ад поўнага складу Савета Рэспублікі, а таксама не менш як дзве трэці ад поўнага складу Палаты прадстаўнікоў.

Непрыняцце Саветам Рэспублікі і Палатай прадстаўнікоў рашэння аб зняцці Прэзідэнта з пасады на працягу месяца з дня выстаўлення абвінавачання азначае адхіленне абвінавачання. Прапанова аб зняцці Прэзідэнта з пасады не можа ініцыіравацца ў перыяд разгляду ў адпаведнасці з Канстытуцыяй пытання аб датэрміновым спыненні паўнамоцтваў Парламента.

У выпадку зняцця Прэзідэнта ў сувязі з учыненнем злачынства справа па сутнасці абвінавачання разглядаецца Вярхоўным Судом.

Артыкул 89. У выпадку вакансіі пасады Прэзідэнта або немагчымасці выканання ім сваіх абавязкаў па падставах, прадугледжаных Канстытуцыяй, яго паўнамоцтвы да прынясення Прысягі нававыбраным Прэзідэнтам пераходзяць да Прэм'ер-міністра.

ГЛАВА 4.
ПАРЛАМЕНТ — НАЦЫЯНАЛЬНЫ СХОД

Артыкул 90. Парламент — Нацыянальны сход Рэспублікі Беларусь з'яўляецца прадстаўнічым і заканадаўчым органам Рэспублікі Беларусь.

Парламент складаецца з дзвюх палат — Палаты прадстаўнікоў і Савета Рэспублікі.

Артыкул 91. Склад Палаты прадстаўнікоў — 110 дэпутатаў. Выбранне дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў ажыццяўляецца ў адпаведнасці з законам на аснове ўсеагульнага, свабоднага, роўнага, прамога выбарчага права пры тайным галасаванні.

Савет Рэспублікі з'яўляецца палатай тэрытарыяльнага прадстаўніцтва. Ад кожнай вобласці і горада Мінска тайным галасаваннем выбіраюцца на пасяджэннях дэпутатаў мясцовых Саветаў дэпутатаў базавага ўзроўню кожнай вобласці і горада Мінска па восем членаў Савета Рэспублікі. Восем членаў Савета Рэспублікі назначаюцца Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь.

Выбары новага складу палат Парламента назначаюцца не пазней як за чатыры месяцы і праводзяцца не пазней як за 30 дзён да сканчэння паўнамоцтваў палат дзеючага склікання Парламента.

Нечарговыя выбары палат Парламента праводзяцца на працягу трох месяцаў з дня датэрміновага спынення паўнамоцтваў палат Парламента.

Артыкул 92. Дэпутатам Палаты прадстаўнікоў можа быць грамадзянін Рэспублікі Беларусь, які дасягнуў 21 года.

Членам Савета Рэспублікі можа быць грамадзянін Рэспублікі Беларусь, які дасягнуў 30 гадоў і пражыў на тэрыторыі адпаведнай вобласці, горада Мінска не менш як пяць гадоў.

Дэпутаты Палаты прадстаўнікоў ажыццяўляюць свае паўнамоцтвы ў Парламенце на прафесійнай аснове, калі іншае не прадугледжана Канстытуцыяй. Дэпутат Палаты прадстаўнікоў можа быць аднача сова членам Урада.

Адна і тая ж асоба не можа адначасова з'яўляцца членам дзвюх палат Парламента. Дэпутат Палаты прадстаўнікоў не можа быць дэпутатам мясцовага Савета дэпутатаў. Член Савета Рэспублікі не можа быць аднача сова членам Урада. Не дапускаецца сумяшчэнне абавязкаў дэпутата Палаты прадстаўнікоў, члена Савета Рэспублікі з аднача совым заняццем пасады Прэзідэнта або суддзі.

Артыкул 93. Тэрмін паўнамоцтваў Парламента — чатыры гады. Паўнамоцтвы Парламента могуць быць прадоўжаны на падставе закона толькі ў выпадку вайны.

Першая пасля выбараў сесія палат Парламента склікаецца Цэнтральнай камісіяй па выбарах і правядзенню рэспубліканскіх рэферэндумаў і пачынае сваю работу не пазней як праз 30 дзён

(Заканчэнне на 3-й стар.)

Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь 1994 года

(са змяненнямі і дапаўненнямі)*

(Заканчэнне. Пачатак на 2-й стар.)

пасля выбараў. Адлік трыццацідзённага тэрміну для склікання і пачатку работы першай сесіі Палаты прадстаўнікоў ажыццяўляецца з дня другога туру галасавання па выбарах у новы склад палаты. Калі другі тур галасавання на выбарах у Палату прадстаўнікоў не праводзіўся, трыццацідзённы тэрмін адлічваецца з дня правядзення першага туру выбараў. Адлік трыццацідзённага тэрміну для склікання і пачатку работы першай сесіі Савета Рэспублікі ажыццяўляецца з дня абрання не менш як двух трэцяй складу Савета Рэспублікі ад абласцей і горада Мінска.

У выпадках і ў парадку, прадугледжаных Канстытуцыяй, паўнамоцтвы Палаты прадстаўнікоў або Савета Рэспублікі могуць быць спынены датэрмінова. Са спыненнем паўнамоцтваў Палаты прадстаўнікоў або Савета Рэспублікі па рашэнню Прэзідэнта могуць быць таксама спынены паўнамоцтвы адпаведна Савета Рэспублікі або Палаты прадстаўнікоў.

Артыкул 94. Паўнамоцтвы Палаты прадстаўнікоў могуць быць датэрмінова спынены пры адмове ў даверы Ураду, выказванні вотуму недаверу Ураду або двухразовай адмове ў дачы згоды на назначэнне Прэм'ер-міністра.

Паўнамоцтвы Палаты прадстаўнікоў і Савета Рэспублікі могуць быць таксама датэрмінова спынены на падставе заключэння Канстытуцыйнага Суда ў выпадку сістэматычнага або грубага парушэння палатамі Парламента Канстытуцыі.

Рашэнні па гэтых пытаннях Прэзідэнт прымае не пазней чым у двухмесячны тэрмін пасля афіцыйных кансультацый са старшынямі палат.

Палаты не могуць быць распушчаны ў перыяд надзвычайнага або ваеннага становішча, у апошнія шэсць месяцаў паўнамоцтваў Прэзідэнта, у перыяд вырашэння палатамі пытання аб датэрміновым вызваленні або зняцці Прэзідэнта з пасады.

Не дапускаецца роспуск палат на працягу года з дня іх першых пасяджэнняў.

Артыкул 95. Палаты збіраюцца на дзве чарговыя сесіі ў год.

Першая сесія адкрываецца 2 кастрычніка; яе працягласць не можа быць больш як васемдзесят дзён.

Другая сесія адкрываецца 2 красавіка; яе працягласць не можа быць больш як дзевяноста дзён.

Калі 2 кастрычніка або 2 красавіка прыпадаюць на нерабочы дзень, то сесія адкрываецца ў першы наступны за ім рабочы дзень.

Палата прадстаўнікоў, Савет Рэспублікі ў выпадку асаблівай неабходнасці склікаюцца на пазачарговую сесію па ініцыятыве Прэзідэнта, а таксама па патрабаванню большасці не менш як дзве трэці галасоў ад поўнага складу кожнай з палат па вызначаным парадку дня.

Пазачарговыя сесіі склікаюцца ўказамі Прэзідэнта.

Артыкул 96. Палата прадстаўнікоў выбірае са свайго складу Старшыню Палаты прадстаўнікоў і яго намесніка.

Савет Рэспублікі выбірае са свайго складу Старшыню Савета Рэспублікі і яго намесніка.

Старшыня Палаты прадстаўнікоў і Савета Рэспублікі, іх намеснікі вядуць пасяджэнні і кіруюць унутраным распарадкам палат.

Палата прадстаўнікоў і Савет Рэспублікі са свайго складу выбіраюць пастаянныя камісіі і іншыя органы для вядзення заканапраектнай работы, папярэдняга разгляду і падрыхтоўкі пытанняў, якія адносяцца да вядзення палат.

Артыкул 97. Палата прадстаўнікоў:

1) разглядае па прапанове Прэзідэнта або па ініцыятыве не менш як 150 тысяч грамадзян Рэспублікі Беларусь, якія валодаюць выбарчым правам, праекты законаў аб унясенні змяненняў і дапаўненняў у Канстытуцыю, аб тлумачэнні Канстытуцыі;

2) разглядае праекты законаў, у тым ліку аб зацвярджэнні асноўных напрамкаў унутранай і знешняй палітыкі Рэспублікі Беларусь; ваеннай дактрыны; ратыфікацыі і дэнансацыі міжнародных дагавораў; аб асноўным змесце і прынцыпах ажыццяўлення правоў, свабод і абавязкаў грамадзян; аб грамадзянстве, статусе іншаземцаў і асоб без грамадзянства; аб правах нацыянальных меншасцей; аб зацвярджэнні рэспубліканскага бюджэту і справаздачы аб яго выкананні; устанаўленні рэспубліканскіх падаткаў і збораў; аб прынцыпах ажыццяўлення адносін уласнасці; аб асновах сацыяльнай абароны; аб прынцыпах рэгулявання працы і занятасці; аб шлюбе, сям'і, дзяцінстве, мацярынстве, бацькоўстве, выхаванні, адукацыі, культуры і ахове здароўя; аб ахове навакольнага асяроддзя і рацыянальным выкарыстанні прыродных рэсурсаў; аб вызначэнні парадку вырашэння пытанняў адміністрацыйна-тэрытарыяльнага ўладкавання дзяржавы; аб мясцовым самакіраванні; аб судаўладкаванні, судаводстве і статусе суддзяў; аб крымінальнай адказнасці; аб амністыі; аб абвяшчэнні вайны і заключэнні міру; аб ваенным становішчы і рэжыме надзвычайнага становішча; аб устанаўленні дзяржаўных узнагарод; аб тлумачэнні законаў;

3) назначае выбары Прэзідэнта;

4) дае згоду Прэзідэнту на назначэнне Прэм'ер-міністра;

5) заслухоўвае даклад Прэм'ер-міністра аб праграме дзейнасці Урада і адабрае або адхіляе праграму; паўторнае адхіленне палатай праграмы азначае выказванне вотуму недаверу Ураду;

6) разглядае па ініцыятыве Прэм'ер-міністра пытанне аб даверы Ураду;

7) па ініцыятыве не менш як адной трэці ад поўнага складу Палаты прадстаўнікоў выказвае вотум недаверу Ураду; пытанне аб адказнасці Урада не можа ўзбуджацца на працягу года пасля адабрэння праграмы яго дзейнасці;

8) прымае адстаўку Прэзідэнта;

9) выстаўляе большасцю галасоў ад поўнага складу Палаты прадстаўнікоў абвінавачанне супраць Прэзідэнта ва ўчыненні дзяржаўнай здрады або іншага цяжкага злачынства; на падставе адпаведнага рашэння Савета Рэспублікі прымае большасцю не менш як дзве трэці галасоў ад поўнага складу рашэнне аб зняцці Прэзідэнта з пасады;

10) адмяняе распараджэнні Старшыні Палаты прадстаўнікоў.

Палата прадстаўнікоў можа прымаць рашэнні па іншых пытаннях, калі гэта прадугледжана Канстытуцыяй.

Артыкул 98. Савет Рэспублікі:

1) адабрае або адхіляе прынятыя Палатай прадстаўнікоў праекты законаў аб унясенні змяненняў і дапаўненняў у Канстытуцыю; аб тлумачэнні Канстытуцыі; праекты іншых законаў;

2) дае згоду на назначэнне Прэзідэнтам Старшыні Канстытуцыйнага Суда, Старшыні і суддзяў Вярхоўнага Суда, Старшыні і суддзяў Вышэйшага Гаспадарчага Суда, Старшыні Цэнтральнай камісіі па выбарах і правядзенню рэспубліканскіх рэферэндумаў, Генеральнага пракурора, Старшыні і членаў Праўлення Нацыянальнага банка;

3) выбірае шэсць суддзяў Канстытуцыйнага Суда;

4) выбірае шэсць членаў Цэнтральнай камісіі па выбарах і правядзенню рэспубліканскіх рэферэндумаў;

5) адмяняе рашэнні мясцовых Саветаў дэпутатаў, якія не адпавядаюць заканадаўству;

6) прымае рашэнне аб роспуску мясцовага Савета дэпутатаў у выпадку сістэматычнага або грубага парушэння ім патрабаванняў заканадаўства і ў іншых выпадках, прадугледжаных законам;

7) разглядае выстаўленае Палатай прадстаўнікоў абвінавачанне супраць Прэзідэнта ва ўчыненні дзяржаўнай здрады або іншага цяжкага злачынства, прымае рашэнне аб яго расследаванні. Пры наяўнасці падстаў большасцю не менш як дзве трэці галасоў ад поўнага складу прымае рашэнне аб зняцці Прэзідэнта з пасады;

8) разглядае ўказы Прэзідэнта аб увядзенні надзвычайнага становішча, ваеннага становішча, поўнай або частковай мабілізацыі і не пазней як у трохдзённы тэрмін пасля іх унясення прымае адпаведнае рашэнне.

Савет Рэспублікі можа прымаць рашэнні па іншых пытаннях, калі гэта прадугледжана Канстытуцыяй.

Артыкул 99. Права заканадаўчай ініцыятывы належыць Прэзідэнту, дэпутатам Палаты прадстаўнікоў, Савету Рэспублікі, Ураду, а таксама грамадзянам, якія валодаюць выбарчым правам, у колькасці не менш як 50 тысяч чалавек і рэалізуецца ў Палаце прадстаўнікоў.

Законапраекты, вынікам прыняцця якіх можа быць скарачэнне дзяржаўных сродкаў, стварэнне або павелічэнне расходаў, могуць уносіцца ў Палату прадстаўнікоў толькі са згоды Прэзідэнта або па яго даручэнню — Урада.

Прэзідэнт або па яго даручэнню Урад маюць права ўносіць прапановы ў Палату прадстаўнікоў і Савет Рэспублікі аб абвяшчэнні разгляду праекта закона тэрміновым. Палата прадстаўнікоў і Савет Рэспублікі ў гэтым выпадку павінны разгледзець гэты праект на працягу дзесяці дзён з дня ўнясення яго на разгляд.

Па патрабаванню Прэзідэнта або, з яго згоды, Урада Палата прадстаўнікоў, Савет Рэспублікі на сваіх пасяджэннях прымаюць рашэнні, галасуючы ў цэлым за ўвесь унесены Прэзідэнтам або Урадам праект ці яго частку, захаваўшы толькі тыя папраўкі, якія прапанаваны ці прыняты Прэзідэнтам або Урадам.

Артыкул 100. Любы законапраект, калі іншае не прадугледжана Канстытуцыяй, спачатку разглядаецца ў Палаце прадстаўнікоў, а потым у Савеце Рэспублікі.

Законапраект, за выключэннем выпадкаў, прадугледжаных Канстытуцыяй, становіцца законам пасля прыняцця Палатай прадстаўнікоў і адабрэння Саветам Рэспублікі большасцю галасоў ад поўнага складу кожнай палаты.

Прынятыя Палатай прадстаўнікоў законапраекты на працягу пяці дзён перадаюцца на разгляд у Савет Рэспублікі, дзе могуць разглядацца не больш як дваццаць дзён, калі іншае не прадугледжана Канстытуцыяй.

Закон лічыцца адобраным Саветам Рэспублікі, калі за яго прагаласавала большасць ад поўнага складу Савета Рэспублікі, або калі на працягу дваццаці дзён, а пры абвяшчэнні законапраекта тэрміновым — дзесяці дзён з дня ўнясення ён не быў разгледжаны Саветам Рэспублікі. У выпадку адхілення законапраекта Саветам Рэспублікі палаты могуць стварыць пагаджальную камісію, якая фарміруецца на парытэтнай аснове, для пераадолення ўзнікшых рознагалоссяў. Тэкст законапраекта, выпрацаваны пагаджальнай камісіяй; прадстаўляецца на адабрэнне абедзвюх палат.

Калі пагаджальнай камісіяй не прыняты ўзгоднены тэкст законапраекта, Прэзідэнт або па яго даручэнню Урад могуць запатрабаваць, каб Палата прадстаўнікоў прыняла канчатковае рашэнне. Закон лічыцца прынятым Палатай прадстаўнікоў пры ўмове, што за яго прагаласавала не менш як дзве трэці ад поўнага складу Палаты прадстаўнікоў.

Закон, прыняты Палатай прадстаўнікоў і адобраны Саветам Рэспублікі, або прыняты Палатай прадстаўнікоў у парадку, прадугледжаным дадзеным артыкулам, прадстаўляецца ў дзесяцідзённы тэрмін Прэзідэнту на подпіс. Калі Прэзідэнт згодны з тэкстам закона, ён яго падпісвае. Калі Прэзідэнт не вяртае які-небудзь закон на працягу двух тыдняў пасля таго, як ён быў яму прадстаўлены, закон лічыцца падпісаным. Закон не лічыцца падпісаным і не ўступае ў сілу, калі ён не мог быць вернуты ў Парламент у сувязі з заканчэннем сесіі.

Пры нязгодзе з тэкстам закона Прэзідэнт вяртае яго са сваімі пярэчаннямі ў Палату прадстаўнікоў, якая павінна разгледзець закон з пярэчаннямі Прэзідэнта не пазней як праз трыццаць дзён. Калі закон будзе прыняты Палатай прадстаўнікоў большасцю не менш як дзве трэці галасоў ад поўнага складу, ён разам з пярэчаннямі Прэзідэнта ў пяцідзённы тэрмін накіроўваецца ў Савет Рэспублікі, які таксама павінен разгледзець яго паўторна не пазней як праз дваццаць дзён. Закон лічыцца прынятым, калі ён адобраны большасцю не менш як дзвюма трацямі галасоў ад поўнага складу Савета Рэспублікі. Закон пасля пераадолення Палатай прадстаўнікоў і Саветам Рэспублікі пярэчанняў Прэзідэнта падпісваецца Прэзідэнтам у пяцідзённы тэрмін. Закон уступае ў сілу і ў тым выпадку, калі ён не будзе падпісаны Прэзідэнтам у гэты тэрмін.

У такім жа парадку палатамі разглядаюцца пярэчанні Прэзідэнта на асобныя палажэнні закона, якія вяртаюцца для паўторнага галасавання. У гэтым выпадку да вынясення адпаведнага рашэння Палатай прадстаўнікоў і Саветам Рэспублікі закон падпісваецца Прэзідэнтам і ўступае ў сілу, за выключэннем тых палажэнняў, адносна якіх маюцца пярэчанні Прэзідэнта.

Артыкул 101. Палата прадстаўнікоў і Савет Рэспублікі законам, прынятым большасцю галасоў ад поўнага складу палат, па прапанове Прэзідэнта могуць дэлегаваць яму заканадаўчыя паўнамоцтвы на выданне дэкрэтаў, якія маюць сілу закона. Гэты закон павінен вызначаць прадмет рэгулявання і тэрмін паўнамоцтваў Прэзідэнта на выданне дэкрэтаў.

Не дапускаецца дэлегаванне паўнамоцтваў Прэзідэнту на выданне дэкрэтаў, якія прадугледжваюць змяненне і дапаўненне Канстытуцыі, яе тлумачэнне; змяненне і дапаўненне праграмных законаў; зацвярджэнне рэспубліканскага бюджэту і справаздачы аб яго выкананні; змяненне парадку выбараў Прэзідэнта і Парламента, абмежаванне канстытуцыйных правоў і свабод грамадзян. Закон аб дэлегаванні заканадаўчых паўнамоцтваў Прэзідэнту не можа дазваляць яму змяненне гэтага закона, а таксама прадастаўляць права прымаць нормы, якія маюць зваротную сілу.

З прычыны асаблівай неабходнасці Прэзідэнт па сваёй ініцыятыве або па прапанове Урада можа выдаваць часовыя дэкрэты, якія маюць сілу закона. Калі такія дэкрэты выдаюцца па прапанове Урада, яны змацоўваюцца подпісам Прэм'ер-міністра. Часовыя дэкрэты павінны быць у трохдзённы тэрмін прадстаўлены для наступнага разгляду Палатай прадстаўнікоў, а потым Саветам Рэспублікі. Гэтыя дэкрэты захоўваюць сілу, калі яны не адменены большасцю не менш як дзве трэці галасоў ад поўнага складу кожнай з палат. Палаты могуць рэгуляваць законам адносіны, што ўзніклі на аснове дэкрэтаў, якія адменены.

Артыкул 102. Дэпутаты Палаты прадстаўнікоў і члены Савета Рэспублікі карыстаюцца недатыкальнасцю пры выказванні сваіх меркаванняў і ажыццяўленні сваіх паўнамоцтваў. Гэта не адносіцца да абвінавачання іх у паклёпе і знявазе.

На працягу тэрміну сваіх паўнамоцтваў дэпутаты Палаты прадстаўнікоў і члены Савета Рэспублікі могуць быць арыштаваны, іншым чынам пазбаўлены асабістай свабоды толькі з папярэдняй згоды адпаведнай палаты, за выключэннем учынення дзяржаўнай здрады або іншага цяжкага злачынства, а таксама затрымання на месцы ўчынення злачынства.

Крымінальная справа ў дачыненні да дэпутата Палаты прадстаўнікоў або члена Савета Рэспублікі разглядаецца Вярхоўным Судом.

Артыкул 103. Пасяджэнні палат з'яўляюцца адкрытымі. Палаты, калі гэтага патрабуюць інтарэсы дзяржавы, могуць прыняць рашэнне аб правядзенні закрытага пасяджэння большасцю галасоў ад іх поўнага складу. У час пасяджэнняў, у тым ліку і закрытых, Прэзідэнт, яго прадстаўнікі, Прэм'ер-міністр і члены Урада могуць выступаць без чаргі тых, хто запісаўся для выступлення, столькі разоў, колькі яны гэтага запатрабуюць.

Адно пасяджэнне ў месяц рэзервуецца для пытанняў дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў і членаў Савета Рэспублікі і адказаў Урада.

Дэпутат Палаты прадстаўнікоў, член Савета Рэспублікі мае права звярнуцца з запытам да Прэм'ер-міністра, членаў Урада, кіраўнікоў дзяржаўных органаў, што ўтвараюцца або выбіраюцца Парламентам. Запыт павінен быць уключаны ў парадак дня палаты. Адказ на запыт належыць даць на працягу дваццаці сесійных дзён у парадку, устаноўленым палатай Парламента.

Пасяджэнне палаты лічыцца правамоцным пры ўмове, што на ім прысутнічае не менш як дзве трэці дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў або членаў Савета Рэспублікі ад поўнага складу палаты.

Галасаванне ў Палаце прадстаўнікоў і Савеце Рэспублікі адкрытае і ажыццяўляецца асабіста дэпутатам, членам Савета Рэспублікі шляхам падачы голасу «за» або «супраць». Тайнае галасаванне праводзіцца толькі пры вырашэнні кадравых пытанняў.

Артыкул 104. Рашэнні Палаты прадстаўнікоў прымаюцца ў форме законаў і пастаноў. Пастановы Палаты прадстаўнікоў прымаюцца па пытаннях распарадчага і кантрольнага характару.

Рашэнні Савета Рэспублікі прымаюцца ў форме пастаноў.

Рашэнні палат лічацца прынятымі пры ўмове, што за іх прагаласавала большасць ад поўнага складу палат, калі іншае не прадугледжана Канстытуцыяй.

Законы аб асноўных напрамках унутранай і знешняй палітыкі Рэспублікі Беларусь, аб ваеннай дактрыне Рэспублікі Беларусь з'яўляюцца праграмнымі і лічацца прынятымі пры ўмове, калі за іх прагаласавала не менш як дзве трэці ад поўнага складу палат.

Законы падлягаюць неадкладнаму апублікаванню пасля іх падпісання і ўступаюць у сілу праз дзесяць дзён пасля апублікавання, калі ў самім законе не ўстаноўлены іншы тэрмін. У такім жа парадку публікуюцца і ўступаюць у сілу дэкрэты Прэзідэнта.

Закон не мае зваротнай сілы, за выключэннем выпадкаў, калі ён змякчае або адмяняе адказнасць грамадзян.

Артыкул 105. Парадак дзейнасці Палаты прадстаўнікоў, Савета Рэспублікі, іх органаў, дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў і членаў Савета Рэспублікі вызначаецца рэгламентамі палат, якія падпісваюцца старшынямі палат.

ГЛАВА 5. УРАД — САВЕТ МІНІСТРАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Артыкул 106. Выканаўчую ўладу ў Рэспубліцы Беларусь ажыццяўляе Урад — Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь — цэнтральны орган дзяржаўнага кіравання.

Урад у сваёй дзейнасці падсправаздачны Прэзідэнту Рэспублікі Беларусь і адказны перад Парламентам Рэспублікі Беларусь.

Урад складае свае паўнамоцтвы перад нававыбраным Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь.

Урад Рэспублікі Беларусь складаецца з Прэм'ер-міністра, яго намеснікаў і міністраў. У склад Урада могуць уваходзіць і кіраўнікі іншых рэспубліканскіх органаў дзяржаўнага кіравання.

Прэм'ер-міністр назначаецца Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь са згоды Палаты прадстаўнікоў. Рашэнне па гэтаму пытанню прымаецца Палатай прадстаўнікоў не пазней як у двухтыднёвы тэрмін з дня ўнясення прапановы па кандыдатуры Прэм'ер-міністра. У выпадку двухразовай адмовы ў дачы згоды на назначэнне Прэм'ер-міністра Палатай прадстаўнікоў Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь мае права назначыць выконваючага абавязкі Прэм'ер-міністра, распусціць Палату прадстаўнікоў і назначыць новыя выбары.

Работай Урада кіруе Прэм'ер-міністр.

Прэм'ер-міністр:

1) ажыццяўляе непасрэднае кіраўніцтва дзейнасцю Урада і нясе персанальную адказнасць за яго работу;

2) падпісвае пастановы Урада;

3) у двухмесячны тэрмін пасля свайго назначэння прадстаўляе Парламенту праграму дзейнасці Урада, а ў выпадку яе адхілення прадстаўляе паўторную праграму дзейнасці Урада на працягу двух месяцаў;

4) інфармуе Прэзідэнта аб асноўных напрамках дзейнасці Урада і аб усіх яго найважнейшых рашэннях;

5) выконвае іншыя функцыі, звязаныя з арганізацыяй і дзейнасцю Урада.

Урад або любы член Урада маюць права заявіць Прэзідэнту аб сваёй адстаўцы, калі лічаць немагчымым далейшае ажыццяўленне ўскладзеных на іх абавязкаў. Урад заяўляе Прэзідэнту аб адстаўцы ў выпадку выказвання Палатай прадстаўнікоў вотуму недаверу Ураду.

Прэм'ер-міністр можа паставіць перад Палатай прадстаўнікоў пытанне аб даверы Ураду па прадстаўленай праграме або з канкрэтнай нагоды. Калі Палата прадстаўнікоў у даверы адмаўляе, Прэзідэнт мае права ў дзесяцідзённы тэрмін прыняць рашэнне аб адстаўцы Урада або аб роспуску Палаты прадстаўнікоў і назначэнні новых выбараў. Пры адхіленні адстаўкі Урад прадаўжае ажыццяўляць свае паўнамоцтвы.

Прэзідэнт мае права па ўласнай ініцыятыве прыняць рашэнне аб адстаўцы Урада і вызваліць ад пасады любога члена Урада.

У выпадку адстаўкі або складання паўнамоцтваў Урад Рэспублікі Беларусь па даручэнню Прэзідэнта прадаўжае ажыццяўляць свае паўнамоцтвы да сфарміравання новага Урада.

Артыкул 107. Урад Рэспублікі Беларусь:

кіруе сістэмай падпарадкаваных яму органаў дзяржаўнага кіравання і іншых органаў выканаўчай улады;

распрацоўвае асноўныя напрамкі ўнутранай і знешняй палітыкі і прымае меры па іх рэалізацыі;

распрацоўвае і прадстаўляе Прэзідэнту для ўнясення ў Парламент праект рэспубліканскага бюджэту і справаздачу аб яго выкананні;

забяспечвае правядзенне адзінай эканамічнай, фінансавай, крэдытнай і грашовай палітыкі, дзяржаўнай палітыкі ў галіне навукі, культуры, адукацыі, аховы здароўя, экалогіі, сацыяльнага забеспячэння і аплаты працы;

прымае меры па забеспячэнню правоў і свабод грамадзян, абароне інтарэсаў дзяржавы, нацыянальнай бяспекі і абараназдольнасці, ахове ўласнасці і грамадскага парадку, барацьбе са злачыннасцю;

выступае ад імя ўласніка ў дачыненні да маёмасці, якая з'яўляецца ўласнасцю Рэспублікі Беларусь, арганізуе кіраванне дзяржаўнай уласнасцю;

забяспечвае выкананне Канстытуцыі, законаў і дэкрэтаў, указаў і распараджэнняў Прэзідэнта;

адмяняе акты міністэрстваў і іншых рэспубліканскіх органаў дзяржаўнага кіравання;

ажыццяўляе іншыя паўнамоцтвы, ускладзеныя на яго Канстытуцыяй, законамі і актамі Прэзідэнта.

Артыкул 108. Урад Рэспублікі Беларусь выдае пастановы, якія маюць абавязковую сілу на ўсёй тэрыторыі Рэспублікі Беларусь.

Прэм'ер-міністр выдае ў межах сваёй кампетэнцыі распараджэнні.

Кампетэнцыя, парадак арганізацыі і дзейнасці Урада вызначаюцца на аснове Канстытуцыі законам аб Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь.

ГЛАВА 6. СУД

Артыкул 109. Судовая ўлада ў Рэспубліцы Беларусь належыць судам.

Сістэма судоў будуецца на прынцыпах тэрытарыяльнасці і спецыялізацыі.

Судаўладкаванне ў Рэспубліцы Беларусь вызначаецца законам.

Утварэнне надзвычайных судоў забараняецца.

Артыкул 110. Суддзі пры ажыццяўленні правасуддзя незалежныя і падпарадкоўваюцца толькі закону.

Якое-небудзь умяшанне ў дзейнасць суддзяў па выкананню правасуддзя недапушчальнае і цягне адказнасць па закону.

Артыкул 111. Суддзі не могуць ажыццяўляць прадпрымальніцкую дзейнасць, выконваць іншую аплачваемую работу, акрамя выкладчыцкай і навукова-даследчай.

Падставы для выбрання (назначэння) суддзяў на пасады і іх вызвалення прадугледжваюцца законам.

Артыкул 112. Суды ажыццяўляюць правасуддзе на аснове Канстытуцыі і прынятых у адпаведнасці з ёю іншых нарматыўных актаў.

Калі пры разглядзе канкрэтнай справы суд прыйдзе да вываду аб неадпаведнасці нарматыўнага акта Канстытуцыі, ён прымае рашэнне ў адпаведнасці з Канстытуцыяй і ставіць ва ўстаноўленым парадку пытанне аб прызнанні дадзенага нарматыўнага акта неканстытуцыйным.

Артыкул 113. Справы ў судах разглядаюцца калегіяльна, а ў прадугледжаных законам выпадках — аднаасобна суддзямі.

Артыкул 114. Разбор спраў ва ўсіх судах адкрыты.

Слуханне спраў у закрытым судовым пасяджэнні дапускаецца толькі ў выпадках, вызначаных законам, з выкананнем усіх правілаў судаводства.

Артыкул 115. Правасуддзе ажыццяўляецца на аснове спаборнасці і роўнасці бакоў у працэсе.

Судовыя пастановы з'яўляюцца абавязковымі для ўсіх грамадзян і службовых асоб.

Бакі і асобы, якія ўдзельнічаюць у працэсе, маюць права на абскарджанне рашэнняў, прыгавораў і іншых судовых пастаноў.

Артыкул 116. Кантроль за канстытуцыйнасцю нарматыўных актаў у дзяржаве ажыццяўляецца Канстытуцыйным Судом Рэспублікі Беларусь.

Канстытуцыйны Суд Рэспублікі Беларусь фарміруецца ў колькасці 12 суддзяў з высокакваліфікаваных спецыялістаў у галіне права, якія маюць, як правіла, вучоную ступень.

Шэсць суддзяў Канстытуцыйнага Суда назначаюцца Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь, шэсць суддзяў выбіраюцца Саветам Рэспублікі. Старшыня Канстытуцыйнага Суда назначаецца Прэзідэнтам са згоды Савета Рэспублікі. Тэрмін паўнамоцтваў членаў Канстытуцыйнага Суда — 11 гадоў. Гранічны ўзрост членаў Канстытуцыйнага Суда — 70 гадоў.

Канстытуцыйны Суд па прапановах Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, Палаты прадстаўнікоў, Савета Рэспублікі, Вярхоўнага Суда Рэспублікі Беларусь, Вышэйшага Гаспадарчага Суда Рэспублікі Беларусь, Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь дае заключэнні:

аб адпаведнасці законаў, дэкрэтаў, указаў Прэзідэнта, міжнародных дагаворных і іншых абавязацельстваў Рэспублікі Беларусь Канстытуцыі і міжнародна-прававым актам, ратыфікаваным Рэспублікай Беларусь;

аб адпаведнасці актаў міждзяржаўных утварэнняў, у якія ўваходзіць Рэспубліка Беларусь, указаў Прэзідэнта, выдадзеных у мэтах выканання закона, Канстытуцыі, міжнародна-прававым актам, ратыфікаваным Рэспублікай Беларусь, законам і дэкрэтам;

аб адпаведнасці пастаноў Савета Міністраў, актаў Вярхоўнага Суда, Вышэйшага Гаспадарчага Суда, Генеральнага пракурора Канстытуцыі, міжнародна-прававым актам, ратыфікаваным Рэспублікай Беларусь, законам, дэкрэтам і ўказам;

аб адпаведнасці актаў любога другога дзяржаўнага органа Канстытуцыі, міжнародна-прававым актам, ратыфікаваным Рэспублікай Беларусь, законам, дэкрэтам і ўказам.

Нарматыўныя акты або іх асобныя палажэнні, прызнаныя неканстытуцыйнымі, страчваюць сілу ў парадку, што вызначаецца законам.

У выпадках, прадугледжаных Канстытуцыяй, Канстытуцыйны Суд па прапанове Прэзідэнта дае заключэнне аб наяўнасці фактаў сістэматычнага або грубага парушэння палатамі Парламента Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь.

Кампетэнцыя, арганізацыя і парадак дзейнасці Канстытуцыйнага Суда вызначаюцца законам.

РАЗДЗЕЛ V. МЯСЦОВАЕ КІРАВАННЕ І САМАКІРАВАННЕ

Артыкул 117. Мясцовае кіраванне і самакіраванне ажыццяўляецца грамадзянамі праз мясцовыя Саветы дэпутатаў, выканаўчыя і распарадчыя органы, органы тэрытарыяльнага грамадскага самакіравання, мясцовыя рэферэндумы, сходы і іншыя формы прамога ўдзелу ў дзяржаўных і грамадскіх справах.

Артыкул 118. Мясцовыя Саветы дэпутатаў выбіраюцца грамадзянамі адпаведных адміністрацыйна-тэрытарыяльных адзінак тэрмінам на чатыры гады.

Артыкул 119. Кіраўнікі мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў назначаюцца на пасаду і вызваляюцца ад пасады Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь або ва ўстаноўленым ім парадку і зацвярджаюцца на пасадзе адпаведнымі мясцовымі Саветамі дэпутатаў.

Артыкул 120. Мясцовыя Саветы дэпутатаў, выканаўчыя і распарадчыя органы ў межах кампетэнцыі вырашаюць пытанні мясцовага значэння зыходзячы з агульнадзяржаўных інтарэсаў і інтарэсаў насельніцтва, якое пражывае на адпаведнай тэрыторыі, выконваюць рашэнні вышэйстаячых дзяржаўных органаў.

Артыкул 121. Да выключнай кампетэнцыі мясцовых Саветаў дэпутатаў належаць:

зацвярджэнне праграм эканамічнага і сацыяльнага развіцця, мясцовых бюджэтаў і справаздач аб іх выкананні;

устанаўленне ў адпаведнасці з законам мясцовых падаткаў і збораў;

вызначэнне ў межах, устаноўленых законам, парадку кіравання і распараджэння камунальнай уласнасцю;

назначэнне мясцовых рэферэндумаў.

Артыкул 122. Мясцовыя Саветы дэпутатаў, выканаўчыя і распарадчыя органы на падставе дзеючага заканадаўства прымаюць рашэнні, якія маюць абавязковую сілу на адпаведнай тэрыторыі.

Рашэнні мясцовых Саветаў дэпутатаў, якія не адпавядаюць заканадаўству, адмяняюцца вышэйстаячымі прадстаўнічымі органамі.

Рашэнні мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў, якія не адпавядаюць заканадаўству, адмяняюцца адпаведнымі Саветамі дэпутатаў, вышэйстаячымі выканаўчымі і распарадчымі органамі, а таксама Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь.

Рашэнні мясцовых Саветаў дэпутатаў, выканаўчых і распарадчых органаў, якія абмяжоўваюць ці парушаюць правы, свабоды і законныя інтарэсы грамадзян, а таксама ў іншых прадугледжаных заканадаўствам выпадках могуць быць абскарджаны ў судовым парадку.

Артыкул 123. У выпадку сістэматычнага або грубага парушэння мясцовым Саветам дэпутатаў патрабаванняў заканадаўства ён можа быць распушчаны Саветам Рэспублікі. Іншыя падставы датэрміновага спынення паўнамоцтваў мясцовых Саветаў дэпутатаў вызначаюцца законам.

Артыкул 124. Кампетэнцыя, парадак стварэння і дзейнасці органаў мясцовага кіравання і самакіравання вызначаюцца заканадаўствам.

РАЗДЗЕЛ VI. ПРАКУРАТУРА. КАМІТЭТ ДЗЯРЖАЎНАГА КАНТРОЛЮ

ГЛАВА 7. ПРАКУРАТУРА

Артыкул 125. Нагляд за дакладным і аднастайным выкананнем законаў, дэкрэтаў, указаў і іншых нарматыўных актаў міністэрствамі і другімі падведамнымі Савету Міністраў органамі, мясцовымі прадстаўнічымі і выканаўчымі органамі, прадпрыемствамі, арганізацыямі і ўстановамі, грамадскімі аб'яднаннямі, службовымі асобамі і грамадзянамі ўскладаецца на Генеральнага пракурора Рэспублікі Беларусь і падначаленых яму пракурораў.

Пракуратура ажыццяўляе нагляд за выкананнем законаў пры расследаванні злачынстваў, адпаведнасцю закону судовых рашэнняў па грамадзянскіх, крымінальных справах і справах аб адміністрацыйных правапарушэннях, у выпадках, прадугледжаных законам, праводзіць папярэдняе следства, падтрымлівае дзяржаўнае абвінавачанне ў судах.

Артыкул 126. Адзіную і цэнтралізаваную сістэму органаў пракуратуры ўзначальвае Генеральны пракурор, які назначаецца Прэзідэнтам са згоды Савета Рэспублікі.

Ніжэйстаячыя пракуроры назначаюцца Генеральным пракурорам.

Артыкул 127. Генеральны пракурор і ніжэйстаячыя пракуроры незалежныя ў ажыццяўленні сваіх паўнамоцтваў і кіруюцца заканадаўствам. У сваёй дзейнасці Генеральны пракурор падсправаздачны Прэзідэнту.

Артыкул 128. Кампетэнцыя, арганізацыя і парадак дзейнасці органаў пракуратуры вызначаюцца заканадаўствам.

ГЛАВА 8. КАМІТЭТ ДЗЯРЖАЎНАГА КАНТРОЛЮ

Артыкул 129. Дзяржаўны кантроль за выкананнем рэспубліканскага бюджэту, выкарыстаннем дзяржаўнай уласнасці, выкананнем актаў Прэзідэнта, Парламента, Урада і іншых дзяржаўных органаў, якія рэгулююць адносіны дзяржаўнай уласнасці, гаспадарчыя, фінансавыя і падатковыя адносіны, ажыццяўляе Камітэт дзяржаўнага кантролю.

Артыкул 130. Камітэт дзяржаўнага кантролю ўтвараецца Прэзідэнтам.

Старшыня Камітэта дзяржаўнага кантролю назначаецца Прэзідэнтам.

Артыкул 131. Кампетэнцыя, арганізацыя і парадак дзейнасці Камітэта дзяржаўнага кантролю вызначаюцца заканадаўствам.

РАЗДЗЕЛ VII. ФІНАНСАВА-КРЭДЫТНАЯ СІСТЭМА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Артыкул 132. Фінансава-крэдытная сістэма Рэспублікі Беларусь уключае бюджэтную сістэму, банкаўскую сістэму, а таксама фінансавыя сродкі пазабюджэтных фондаў, прадпрыемстваў, устаноў, арганізацый і грамадзян.

На тэрыторыі Рэспублікі Беларусь праводзіцца адзіная бюджэтна-фінансавая, падатковая, грашова-крэдытная, валютная палітыка.

Артыкул 133. Бюджэтная сістэма Рэспублікі Беларусь уключае рэспубліканскі і мясцовыя бюджэты.

Даходы бюджэту фарміруюцца за кошт падаткаў, якія вызначаюцца законам, іншых абавязковых плацяжоў, а таксама іншых паступленняў.

Агульнадзяржаўныя расходы ажыццяўляюцца за кошт рэспубліканскага бюджэту ў адпаведнасці з яго расходнай часткай.

У адпаведнасці з законам у Рэспубліцы Беларусь могуць стварацца пазабюджэтныя фонды.

Артыкул 134. Парадак складання, зацвярджэння і выканання бюджэтаў і дзяржаўных пазабюджэтных фондаў вызначаецца законам.

Артыкул 135. Справаздача аб выкананні рэспубліканскага бюджэту прадстаўляецца на разгляд Парламента не пазней пяці месяцаў з дня заканчэння справаздачнага фінансавага года.

Справаздачы аб выкананні мясцовых бюджэтаў падаюцца на разгляд адпаведных Саветаў дэпутатаў у вызначаны заканадаўствам тэрмін.

Справаздачы аб выкананні рэспубліканскага і мясцовых бюджэтаў публікуюцца.

Артыкул 136. Банкаўская сістэма Рэспублікі Беларусь складаецца з Нацыянальнага банка Рэспублікі Беларусь і іншых банкаў. Нацыянальны банк рэгулюе крэдытныя адносіны, грашовае абарачэнне, вызначае парадак разлікаў і валодае выключным правам эмісіі грошай.

РАЗДЗЕЛ VIII. ДЗЕЯННЕ КАНСТЫТУЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ І ПАРАДАК ЯЕ ЗМЯНЕННЯ

Артыкул 137. Канстытуцыя валодае найвышэйшай юрыдычнай сілай. Законы, дэкрэты, указы і іншыя акты дзяржаўных органаў выдаюцца на падставе і ў адпаведнасці з Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь.

У выпадку разыходжання закона, дэкрэта або ўказа з Канстытуцыяй дзейнічае Канстытуцыя.

У выпадку разыходжання дэкрэта або ўказа з законам закон мае вяршэнства толькі тады, калі паўнамоцтвы на выданне дэкрэта або ўказа былі прадастаўлены законам.

Артыкул 138. Пытанне аб змяненні і дапаўненні Канстытуцыі разглядаецца палатамі Парламента па ініцыятыве Прэзідэнта або не менш як 150 тысяч грамадзян Рэспублікі Беларусь, якія валодаюць выбарчым правам.

Артыкул 139. Закон аб змяненні і дапаўненні Канстытуцыі можа быць прыняты пасля двух абмеркаванняў і адабрэнняў Парламентам з прамежкам не менш трох месяцаў.

Змяненні і дапаўненні Канстытуцыі Парламентам не праводзяцца ў перыяд надзвычайнага становішча, а таксама ў апошнія шэсць месяцаў паўнамоцтваў Палаты прадстаўнікоў.

Артыкул 140. Канстытуцыя, законы аб унясенні ў яе змяненняў і дапаўненняў, аб увядзенні ў дзеянне ўказаных законаў, акты аб тлумачэнні Канстытуцыі лічацца прынятымі, калі за іх прагаласавала не менш як дзве трэці ад поўнага складу кожнай з палат Парламента.

Змяненні і дапаўненні Канстытуцыі могуць быць праведзены праз рэферэндум. Рашэнне аб змяненні і дапаўненні Канстытуцыі шляхам рэферэндуму лічыцца прынятым, калі за яго прагаласавала большасць грамадзян, унесеных у спісы для галасавання.

Раздзелы I, II, IV, VIII Канстытуцыі могуць быць зменены толькі шляхам рэферэндуму.

РАЗДЗЕЛ IX. ЗАКЛЮЧНЫЯ І ПЕРАХОДНЫЯ ПАЛАЖЭННІ

Артыкул 141. Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь 1994 года са змяненнямі і дапаўненнямі, прынятымі на рэспубліканскім рэферэндуме (гэтая Канстытуцыя), уступае ў сілу з дня яе апублікавання, за выключэннем яе асобных палажэнняў, якія ўступаюць у сілу ў тэрміны, устаноўленыя гэтай Канстытуцыяй. Адначасова спыняецца дзеянне Закона Рэспублікі Беларусь «Аб парадку ўступлення ў сілу Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь».

Артыкул 142. Законы, указы і іншыя акты, што дзейнічалі на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь да ўвядзення ў дзеянне гэтай Канстытуцыі, прымяняюцца ў частцы, якая не супярэчыць Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь.

Артыкул 143. У месячны тэрмін з дня ўступлення ў сілу гэтай Канстытуцыі Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь і Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь фарміруюць Палату прадстаўнікоў з ліку дэпутатаў Вярхоўнага Савета, выбраных да дня прызначэння даты правядзення рэспубліканскага рэферэндуму 1996 года. Пры гэтым дэпутаты Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь захоўваюць свае паўнамоцтвы на працягу тэрміну, прадугледжанага гэтай Канстытуцыяй. Тэрмін іх паўнамоцтваў лічыцца з дня ўступлення ў сілу гэтай Канстытуцыі.

Савет Рэспублікі фарміруецца ў парадку, прадугледжаным артыкулам 91 гэтай Канстытуцыі.

Калі ў названы тэрмін склад Палаты прадстаўнікоў не будзе сфарміраваны з прычыны рознагалоссяў паміж Прэзідэнтам і Вярхоўным Саветам, Прэзідэнт у адпаведнасці з пунктамі 2 і 3 артыкула 84 гэтай Канстытуцыі распускае Вярхоўны Савет і прызначае выбары ў Парламент.

Артыкул 144. Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь захоўвае свае паўнамоцтвы. Тэрмін яго паўнамоцтваў лічыцца з дня ўступлення ў сілу гэтай Канстытуцыі.

Артыкул 145. Урад Рэспублікі Беларусь набывае з дня ўступлення ў сілу гэтай Канстытуцыі ўстаноўленыя ёю правы і абавязкі.

Артыкул 146. Прэзідэнт, Парламент, Урад на працягу двух месяцаў з дня ўступлення ў сілу гэтай Канстытуцыі ўтвараюць і фарміруюць названыя ў ёй органы ў парадку, устаноўленым гэтай Канстытуцыяй, калі іншае не прадугледжана часткай трэцяй артыкула 143 Канстытуцыі.

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь А. ЛУКАШЭНКА.

*** Прынята на рэспубліканскім рэферэндуме 24 лістапада 1996 г. і ў адпаведнасці з артыкулам 1 Закона Рэспублікі Беларусь «Аб парадку ўступлення ў сілу Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь» уступіла ў сілу з дня яе апублікавання.**

ВЯРТАЮЧЫСЯ ДА НАДРУКАВАНАГА

Шчасце кожнага асобна ўзятага чалавека, а значыць і дабрабыт грамадства ў цэлым, залежыць ад наяўнасці ў нашым жыцці трох «кітоў»: добрай работы, моцнай сям'і і ўласнага жылля. Калі поспех у пошуках перспектыўнай, а значыць у будучым і высокааплатнай работы залежыць ад асабістых здольнасцей чалавека, то стварэнне сям'і без надзейнага «кутка» амаль немагчыма.

Яшчэ літаральна 10 гадоў таму людзі разлічвалі толькі на дзяржаўнае жыллё. Пачынаючы самастойнае жыццё, малады інжынер ці настаўнік, калгаснік ці рабочы пры стварэнні сям'і спадзяваўся, што дзяржава дапаможа яму з жыллём. Так было. Камусьці раней, а камусьці пазней, але вялікая краіна ўсё-такі дапамагала маладым сем'ям займець свой дом. Так было ўчора. Сёння ж маладым сем'ям прыходзіцца спадзявацца толькі на саміх сябе. Але аказалася, што пабудаваць за ўласныя сродкі дом ці набыць за «кроўныя» кватэру «не па кішэні» маладой сям'і. Цяжка стала здымаць у горадзе асобнае жыллё, а часам нават і пакой у інтэрнаце. З выхадам у свет Указа Прэзідэнта Беларусі «Аб мерах па паляпшэнню жыллёвых умоў моладзі» ў маладых сем'яў зарадзілася надзея на поспех. Нагадаем, што, згодна з гэтым указам, Нацбанк павінен адкрыць «Беларусбанку» крэдытную лінію на 800 млрд. рублёў. Апошні, зыходзячы з гэтай сумы, павінен распачаць ільготнае крэдытаванне (пад 5 працэнтаў гадавых тэрмінам да 40 гадоў) маладых сем'яў пры будаўніцтве імі ці куплі жылля.

Як вядома, да 10 снежня сёлетняга года мясцовыя органы ўлады павінны зацвердзіць спісы маладых грамадзян, якія стаяць на ўліку маючых патрэбу ў паляпшэнні жыллёвых умоў і маюць права на атрыманне льготных крэдытаў на будаўніцтва (рэканструкцыю) або куплю жылых памяшканняў у адпаведнасці з гэтым указам. Снежань ужо не за гарамі, аднак не ўсе людзі цалкам разабраліся, што ім на самай справе прапаноўваюць.

У сувязі з тым, што ў рэдакцыю «Звязды» паступае мноства пісьмаў ад маладых сем'яў, у якіх яны пытаюцца аб рэалізацыі прэзідэнцкага ўказа № 358 «Аб мерах па паляпшэнню жыллёвых умоў моладзі», мы зноў звяртаемся да гэтай гарачай тэмы, каб поўнасцю і падрабязна адказаць на вашы пытанні.

Ці ёсць надзея пабудаваць свой дом?

У рэдакцыю «Звязды» прыйшло мноства пісьмаў, у якіх нашы чытачы просяць растлумачыць, як на практыцы будзе выконвацца гэты ўказ Прэзідэнта. На пісьмы чытачоў і пытанні нашага карэспандэнта адказваюць кіраўнікі адпаведных службаў Мінгарвыканкома.

Колькі метраў жылой плошчы трэба мець на аднаго чалавека, каб стаць у чаргу на паляпшэнне жыллёвых умоў? Ці магу я ўзяць удзел так пад індывідуальнае будаўніцтва дома, калі мая сям'я з 4 чалавек пражывае ў 2-пакаёвай кватэры плошчай 29 кв. м?

Света ВАРАНЬКО, г. Лагойск.

Намеснік начальніка ўпраўлення ўліку і размеркавання жылля Мінгарвыканкома Мікалай КОМ:

— У кожным рэгіёне рэспублікі мінімальны метраж жылой плошчы жылля разлічваецца непасрэдна гарадскімі ўладамі. У Мінску на ўлік маючых патрэбу ў паляпшэнні жыллёвых умоў на агульных падставах прымаюцца грамадзяне, на якіх прыпадае па 6 і менш кв. м жылой плошчы на кожнага члена сям'і. Калі ў Лагойску прымяняюцца тыя ж нормы па жыллю, што і ў сталіцы, і ваша сям'я аднародная (муж, жонка і двое дзяцей), то ў такі спіс вы не трапіце. Тут жа заўважу, што акрамя чаргі на агульных падставах (па норме жылой плошчы на чалавека), згодна з указам Прэзідэнта № 428, на асобны ўлік маючых патрэбу ў паляпшэнні ўмоў прымаюцца маладыя сем'і, у тым ліку адзінокія маці, разведзеныя (аўдавелыя) муж ці жонка, якія выхоўваюць непаўналетніх дзяцей і не маюць асобнай кватэры.

Ці можна сёння трапіць у спіс маючых патрэбу, якім па ўказу Прэзідэнта ў 1996—1997 гадах будзе выдзяляцца бясплатнае жыллё? Ці будуць яго выдзяляць у гэтым годзе? Ці могуць грамадзяне з гэтага спіса атрымаць 5-працэнтны крэдыт на жыллё?

С. СІДАРАЎ, г. Мінск.

— Згодна з прэзідэнцкім указам, не менш як 25 працэнтаў дзяржжылля будзе выдзяляцца па дагаворах найму маладым грамадзянам, якія маюць адпаведныя льготы і стаяць на ўліку маючых патрэбу ў паляпшэнні жыллёвых умоў. У іх лік уваходзяць інваліды, воіны-інтэрнацыяналісты, мнагадзетныя сем'і і іншыя. Каб стаць на чаргу, неабходна прадставіць заяву, дакумент, які пацвярджае гэтую льготу, даведку аб жыллёвых умовах і для сямейных — даведку аб саставе сям'і.

На жаль, яны кватэры ў гэтым годзе хутчэй за ўсё не атрымаюць, таму што іх няма ў фондзе жылля. Тыя з ільготнікаў, хто стаміўся чакаць бясплатнага жылля ад дзяржавы, могуць падаць заяву на атрыманне льготнага крэдыту. Яны, зразумела, будуць мець прывілею ў гэтым выпадку.

— Як доўга стаяць маладыя сем'і ў чарзе на жыллё і ці многа людзей разлічваюць атрымаць 5-працэнтны крэдыт на будаўніцтва?

— Цяпер у Мінску налічваецца больш як 31 тысяча грамадзян і сем'яў, якія, згодна з указам, маюць права на 5-працэнтны крэдыт на жыллё. У чэргах сем'і стаяць даволі доўга, некаторыя з 1980 года. Усяго ў сталіцы ў адміністрацыях раёнаў у агульнай чарзе стаяць 97 тысяч чалавек, якім неабходна жыллё. Усе маючыя патрэбу наўрад ці адразу атрымаюць крэдыты. Мы прапаноўваем выдаваць іх у парадку жыллёвай чарговасці зыходзячы з часу знаходжання на ўліку. Ужо ў бліжэйшай будучыні ў горадзе, у прыватнасці, будуць праектавацца шэраг дамоў і на іх базе фарміравацца жыллёвыя комплексы для моладзі.

— Што рабіць тым сем'ям, якія пачалі будаўніцтва за ўласныя сродкі, але не могуць яго закончыць?

— Калі такая сям'я не мае асобнай кватэры ці мае патрэбу на агульнай падставе, яе абавязкова паставяць у чаргу. У гэтым выпадку крэдыт будзе выдавацца для заканчэння будаўніцтва, а рашэнне па гэтым пытанні разглядаецца непасрэдна ў гарвыканкоме.

— Ці магчыма для пагашэння 5-працэнтнага крэдыту атрымаць у дзяржавы бязвыплатныя субсідыі?

— Субсідыя налічваецца па агульных правілах тым, хто мае патрэбу ў жыллі, і памер яе залежыць ад часу пастаноўкі на ўлік. Але маладым сем'ям субсідыі будуць выдавацца, хутчэй за ўсё, у максімальных аб'ёме — у памеры 50 працэнтаў ад агульнага нарміраванага кошту жылля. Атрымаўшы 5-працэнтны крэдыт на вырашэнне жыллёвай праблемы ў памеры 90 працэнтаў ад кошту жылля, маладая сям'я можа часткова пагасіць яго 50-працэнтнай бязвыплатнай субсідыяй, атрыманай ад дзяржавы.

— Дзякуй за інтэрв'ю.

Большасць пытанняў з пісьмаў чытачоў нашай газеты закранаюць саму працэдуру атрымання льготных крэдытаў і бязвыплатных субсідый на набыццё жылля. Вашы пісьмы накіраваны для разгляду ў прэс-цэнтр «Беларусбанка». А гэта значыць, што ў бліжэйшых нумарах «Звязда» з дапамогай нашых банкаўскіх калег падрабязна адкажа на ўсе пытанні, якія вас цікавяць.

Сяргей КУРКАЧ.

Сядзіба

Выпуск № 340 Рубрыку вядзе Мікалай ЧАХОЎСКІ

Перапіска з чытачамі

Галіна КАТУНСКАЯ, г. Мінск.

Вядома, было б лепш, каб вашы часночыны далі карані. У такім стане яны больш стойка будуць вытрымліваць зімовыя экзамены. [illegible]

Кукуруза — што той цукар...

Ва ўмовах Беларусі кукурузу (асабліва яе цукровы падвід) высяваюць бліжэй да сярэдзіны мая, калі глеба добра прагрэецца. Самі зярняты прарошчваюць значна раней — змяшчаюць у мокрых анучкі ці кладуць у пілавінне і пясок. У лепшым выпадку тэмпература глебы вышэй за 12 градусаў.

Высаджваць на сонечным месцы (лепш на паўднёвых схілах). [illegible]

Ураджай залежыць ад азоту

У мінулым выпуску мы расказвалі пра ўплыў калію на ўраджай. Сёння гаворка пра азот, які фарміруе ўраджай агародніх культур і сад.

Гэты элемент жыццядзейнасці літаральна акружае нас з усіх бакоў. [illegible]

Капуста, якая падвяла

Селекцыянеры наогул дачнікі і агароднікі сельскагаспадарчых прадпрыемстваў могуць пахваліцца вялікімі качанамі капусты. [illegible] Шаткаванка атрымліваецца цудоўная.

Для агароднікаў прыводзім табліцу, з якой можна даведацца пра ўраджай ад белакачаннай капусты розных сартоў. Вядома, сілкаванне і палівы на патрэбным узроўні.

Сарты	Перыяд вегетацыі (дзён)	Колькасць лісцяў на качане	Памер качана ў сантыметрах	Вага ў кілаграмах
Ранняя				
«Нумар першы грыбаўскі», «залаты гектар», «чырвеньская», «скараспелка»	100—120	10—15	40-50	0,7—2,5
Сярэдняранняя				
«Слава 1305», «беларуская 455», «надзея 60», «ласінаастраўская»	130—150	20—25	50—80	2,0—4,0
Позняя				
«Амагер 611», «падарунак», «маскоўская позняя 15»	160—170	25—35	90—120	2,5—9,0

І ГЭТА МЫ, ГОСПАДЗІ?..

«НЕ ЧАПАЙ МЯНЕ, ТАТАЧКА!» — раздаўленая страхам, жаласліва плакала дзяўчынка-падлетак...

Кожнае крымінальнае злачынства — справа даволі брудная па сваёй сутнасці. Але ў шэрагу іх, лічу, маюцца да таго агідныя, што прыходзіш да высновы: як «аўтараў» іх зямля наша носіць? Напрыклад, гвалтаўнікоў і разбэшчвальнікаў сваіх непаўналетніх дачок, што сталі нявіннымі ахвярамі нягоднікаў-бацькоў, якія ў п'яным парыве задавальнення сваіх жывёльных пачуццяў не пажадалі спыніцца перад апошняй перашкодай роднай крывінкі — горкімі слязамі: «Не чапай мяне, тата, не трэба... злітуйся...», якія ўшчэнт растапталі светлыя дні іхняга дзяцінства і надоўга, а можа і назаўсёды, пасялілі ў іх кволых сэрцайках і душах паўзучы страх і адвечны боль, аб чым мы можам толькі здагадвацца. Рэаліі, на жаль, такія, што падобныя дзікія выхадкі нелюдзяў-пачвар сёння калі не становяцца ў рэспубліцы будзённымі, дык і не зусім адзінкавыя. Мы раскажам толькі пра тры іх, якія мелі месца на Гомельшчыне і атрымалі належную ацэнку на пасяджэннях калегіі абласнога суда па крымінальных справах. Усе прозвішчы ў артыкуле па маральна-этычных меркаваннях мы змянілі, бо нельга траўміраваць яшчэ раз і без таго траўміраваную псіхіку няшчасных дзяўчынак-падлеткаў: ім жыць яшчэ і жыць, і, нягледзячы ні на што, будаваць сваё шчасце.

ДАЧКА СПАКУСІЛА? ДЫ НЕ

Калі суддзя Зінаіда Камалыева дала апошняе слова Івану Моськіну, ён цяжка ўзняўся з месца і, ашаломлены прапанавай пракурора «адважыць» падсуднаму дванаццаць гадоў пазбаўлення волі ў ППК узмоцненага рэжыму з прымусовым лячэннем ад алкагалізму, толькі і прамовіў:

— Віншую цябе, дачка, з днём нараджэння...

Тася сядзела ў судовай зале, уціснуўшы галаву ў плечы і саромеючыся тых нямногіх сведак, якія прысутнічалі тут. Была яна разгубленая, збялелая ад страху, што як бы апынулася ў цэнтры ўвагі саліднага суда, і цяжкія думкі малатком стукалі па галаве: чаму так атрымалася, чаму тата здзекаваўся з яе?

— ... З чатырнаццаццю гадкамі... — працягваў Іван Мікалаевіч. Тася шмарганула носам, і па яе твары пацяклі слёзы. Маці ціхенька ўзяла яе руку ў сваю, пагладзіла: пацярпі, дачушка, крыху, усё страшнае ўжо ззаду, пацярпі.

А Моськін, не адрываючы тупога позірку ад падлогі і яўна баючыся паглядзець у вочы той, каго ён віншаваў і па-свойму любіў-кахаў, праглынуў камок сліны і звярнуўся ўжо да суддзяў:

— Прашу мяне сурова не караць... — і сеў.

Суд прызнаў Моськіна «вінаватым ва ўчыненні палавых зносінаў з прымяненнем фізічнага насілля і пагроз у адносінах да непаўналетняй, гэта значыць у яе згвалтаванні» і вынес прыгавор: дзесяць гадоў пазбаўлення волі ў папраўча-працоўнай калоніі ўзмоцненага рэжыму з прымусовым лячэннем ад алкагалізму.

Аднак асуджаны гвалтаўнік роднай дачкі і не думаў здавацца проста так. Ён звярнуўся з касацыйнай скаргай у Вярхоўны суд Рэспублікі Беларусь, дзе абвінавачваў і следчыя органы, і абласны суд у неаб'ектыўнасці, бо тыя быццам бы не разабраліся ў яго справе. У публіцыстычным стылі ён пісаў (цытую): «Хто ведае, як далёка можа распасцірацца жаночая помста?! Няўжо дачка прызнаецца маці, што адносіны з бацькам былі негвалтоўнымі? Няўжо скажа яна аб тым, што ёю магла кіраваць простая цікаўнасць, жаданне паспрабаваць нешта, чаго нельга, але што неаднаразова бачыла ў відэафільмах? Сама па сабе наяўнасць разрыву дзявоцкай плявы яшчэ не сведчыць аб здзяйсненні палавога акта... Таму я лічу, што судовая калегія, прыняўшы абвінавачвальны ўхіл, паддалася эмоцыям і маральнай ацэнцы маіх дзеянняў».

І гэтак далей у такім жа духу, з чаго, на яго погляд і погляд «разумных» людзей, вынікае: не, ён — не гвалтаўнік зусім, а дачка, дачка спакусіла яго. Дык можа ён ахвяра?

Як бачна, цынізму тут — па самыя вушы. І мэта Івана Моськіна была адна: выкруціцца. Не ўдалося. Вярхоўны суд пакінуў прыгавор абласнога суда ў сіле, а скаргу гвалтаўніка — без задавальнення.

А вось як пачыналася гэтая крымінальная справа.

Іван і Валянціна ажаніліся ў 22-гадовым узросце, і ўжо на наступны год у іх нарадзілася Тася. Тады ж Іван і ўлез у п'янкі. Праз тры гады нарадзіўся Віця, і п'янкі бацькі не перапыняліся. Калі Іван быў цвярозы, нічога дрэннага аб ім сказаць нельга было: чалавек як чалавек, стаpанны, працавіты. Але калі ён глыне спіртнога, яго цягнула на сямейныя «рэвалюцыі». Асабліва даставалася тады жонцы, якая моўчкі пераносіла яго пабоі і нікуды не звярталася, каб утаймавалі сямейнага хулігана. Праз трынаццаць гадоў шлюб распаўся. Але да гэтага часу Моськіны ўжо атрымалі двухпакаёвую кватэру і перабраліся ў яе з маласямейкі. Іван нікуды не пераязджаў і жыў тут жа, ды, калі шчыра, і Валянціна не настойвала на гэтым яго пераездзе. Каб на іх не паказвалі суседзі і знаёмыя пальцамі, прыдумалі версію, што шлюб скасоўвалі толькі дзеля таго, каб атрымаць кватэру. Адным словам, жылі яны як муж і жонка.

Увесь гэты час Іван не разлучаўся з гарэлкай, хаця асаблівага дастатку ў сям'і не было. Валянціна апынулася ў беспрацоўных, потым ёй удалося знайсці работу ў вячэрні час. Выхаваннем дзяцей Іван не займаўся, калі быў цвярозы, а калі нажлукціцца спіртнога, любіў паганяць Віцю за слабую вучобу папружкай. Маці тады кідалася наперарэз яму, абараняючы сына. Муж кідаўся на маці, але тут кожны раз паміж імі паўставала Тася і нейкім прыцішана-глухаватым голасам, у якім выразна чуліся ноткі незразумелай для Валянціны Іванаўны наіўнай дзіцячай пагрозы, гаварыла:

— Не чапай маці. Бі мяне, і тады я...

Яе вочы нібы ўпіваліся ў твар бацькі, і той нечакана адступаў, астуджаў свой запал. Валянціна Іванаўна і не здагадвалася, што паўтара года ўжо паміж яе мужам і дачкой існуюць асаблівыя адносіны, у выніку чаго Тася стала жанчынай. У дванаццаць гадоў...

...Раздаўленая страхам, змучаная ад барацьбы і болю Тася горка плакала. Бацька прынёс рушнік, кінуў яго дзяўчынцы і адчаканіў:

— Запамятай цвёрда, Тася, раскажаш маме — заб'ю і яе, і цябе. За-б'ю! Ты мяне ведаеш.

Так, Тася ведала яго. Аднойчы ён адлупцаваў яе жорстка-жорстка, можа нават больш балюча, чым Віцю і маму. Гэта калі раскадзіраваўся праз два тыдні пасля кадзіравання. Не вытрымаў, моцна напіўся.

Ды і ўвогуле жыццё сям'і Моськіных праходзіла ў пастаянным страху, калі ён быў п'яны, а п'яны ён быў вельмі часта (нездарма ж псіхіятрычная экспертыза прызнала яго хранічным алкаголікам, які «страціў маральна-этычныя нормы паводзінаў, з'яўляецца ілжывым, выкрутлівым»).

Таму дзяўчынка, запалоханая бацькам, маўчала нібы рыба. Вучоба дзяўчынкі пайшла па крывой уніз, на ўроках яна сядзела рассеяная, задумлівая, а па начах нярэдка крычала: «Тата, не трэба!» Маці меркавала, што дзяўчынка сніць сцэны, калі яе, Валянціну Іванаўну, спрабуе адлупцаваць муж, а Тася папярэджвае яго, заступаецца за яе.

І невядома, колькі б працягвалася гвалтаванне Тасі, калі б не школьны сход. Педагогі на ім павялі размову аб палавым выхаванні падлеткаў, і Валянціна Іванаўна як бы між іншым спытала дома пасля яго ў Тасі, ці ёсць у яе хлопчык. Дзяўчынка сумелася, пачырванела і апусціла вочы долу.

— Разумею, разумею, — паклала маці ёй руку на галаву. — І можа ў цябе з ім штонебудзь было?

Тася прыціснулася да Валянціны Іванаўны, заплакала і праз слёзы прашаптала:

— Было.

— І хто ж ён? Я ведаю яго?

Дзяўчынка зазірнула ёй у вочы, як бы ўгадваючы, што яе чакае пасля адказу, і прамовіла ціха-ціха:

— Ведаеш. Гэта — тата.

Валянціна Іванаўна скамянела. Пасля некалькіх пакутлівых начэй, перагортваючы ў думках старонкі свайго горкага жыцця з Іванам Мікалаевічам, яна вырашыла не дараваць яму здзекі над любімай і няшчаснай дачушкай. І накіравалася ў міліцыю.

НЕБЯСПЕЧНЫЯ «ГУЛЬНІ»

Сяргей Заруба значную частку свайго жыцця правёў, як прынята гаварыць, «у месцах не вельмі аддаленых». Спачатку за замах на грабеж і злоснае хуліганства, затым — угон легкавушкі, потым — за крадзеж дзесяці мяшкоў цукру разам са сваімі сябрукамі-падзельнікамі. Адным словам, пазнаўшы добра рэжым папраўча-працоўных калоній, дзе, дарэчы, яго прымусова лячылі ад алкагалізму, ён даў сабе слова пасля чарговай «адседкі» назаўсёды «завязаць» са злачынствамі.

З тым і вярнуўся ў канцы лета мінулага года да былой жонкі і дваіх дзяцей, спадзеючыся ўгаварыць яе забыць пра скасаванне шлюбу і пачаць новае «дружнае» жыццё. Так яно і атрымалася: жаночае сэрца пасля доўгай разлукі прыняло яго. Напачатку ўсё было добра: Сяргей стараўся быць уважлівым у сям'і, паслухмяным. Падзарабляў ён нядрэнна на будаўніцтве гаражоў, дачных домікаў, прыносіў дадому нямала грошай. Галіну трывожыла толькі адно: зноў пачаў піць, як бы ў нейкую крымінальную гісторыю не ўліп. Ды тут жа супакойвала сябе: павінен быць абачлівым, «па самую катушку», сам гаварыў, зведаў жыццё ў зоне. І няўцям было Галіне Пятроўне, што новая крымінальная справа пачала нараджацца ў былога «зэка» ўжо праз месяц пасля яго выхаду з калоніі. І прытым — у сям'і.

З паказанняў Сяргея Зарубы следчаму: «У верасні я быў з дачкой Лідай дома адзін. Мы куляліся, дурэлі, адным словам, гулялі, і яна апынулася пада мной, сцішылася. Я пачаў размаўляць з ёй на тэму аб хлопчыках і каханні, прытым мы былі ў ніжняй бялізне, не распраналіся, а толькі прыціскаліся адно да аднаго... Колькі было такіх эпізодаў, я не памятаю. У нас з ёй узаемная згода...

Заўважым, што падобныя дзеянні бацька ўчыняў як на добрым падпітку, так і цвярозы. Лідзе ж ішоў адзінаццаты гадок, і калі б ёй было так прыемна, як гаворыць у сваіх паказаннях Сяргей Сямёнавіч, яна б не расказала б аб усім гэтым маці, а потым і следчаму. Тым больш, што Галіна Пятроўна ні аб чым яе не пытала. Ліда сама паскардзілася ёй, што бацька прыстае да яе, ударыў яе тады, у верасні, калі гэта было ў першы раз. І яна, баючыся яго, бо ён прыгразіў ёй смерцю, маўчала. А зараз ёй усё гэта абрыдла, і яна паказала маці прасціну, на якой бацька і падлетак-дачка пакінулі сляды таго «кулянне», сказала следчаму, што бацька паламаў ёй ключыцу.

Даведаўшыся аб усім, Галіна Пятроўна вырашыла параіцца з маці Сяргея: што рабіць з ім? Жанчыны вырашылі звярнуцца ў міліцыю, і на следстве расказалі разам з Лідай усё. Але, калі пачаўся суд, усе трое свае паказанні рэзка змянілі: маўляў, нічога падобнага не было, следчым яны нагаварылі проста са злосці, каб таго папужаць. А Галіна Пятроўна нават папрасіла суддзяў ва ўсім лічыць вінаватай асабіста яе, бо яна — жанчына халодная, нетэмпераментная і тым самым падштурхнула мужа да вышэй расказанага.

А разгадка ж, як кажуць, была простая. Жанчыны не жадалі развітвацца на некалькі гадоў з сынам, мужам і бацькам па той прычыне, што, які ён ні ёсць, а зарабляе грошы, прыносіць іх у сям'ю, а ў выпадку адпраўкі яго ў калонію яны пазбавяцца гэтага. Хаця ўсе добра разумеюць, што разбэшчвальнік-бацька парушыў псіхіку падлетка-дачкі, назаўсёды пакінуў у яе душы незагойны рубец. За гэта ён і адпраўлены ў ППК строгага рэжыму, дзе яго таксама будуць лячыць ад алкагалізму.

АЧМУРЭННЕ

Муж і жонка Зайцавы нарадзілі дзевяць дзяцей, праўда, дваіх — яшчэ да шлюбу. Як прызнаваліся самі, «па п'янцы». А пасля зразумелі, што яны створаны адзін для аднаго, бо іх аб'ядноўваюць адны і тыя ж інтарэсы — сівуха, «кампот» і гарэлка. Таму і распісаліся ў сельсавеце. Як жылі? Ды як прыйдзецца. У хаце бруд неймаверны, шыбы ў вокнах выбітыя, бо з п'янага вока Фёдар шпурне ў Ганну бязмен ці малаток, ды прамахнецца. А яна ў адказ урэжа яму па вуху ды ўцячэ з дому, пакуль ён не праспіцца. А якія заробкі ў саўгасе, калі абое то выйдуць на работу, то прагуляюць? Капейкі адны, якіх толькі і хапае на хлеб. Добра яшчэ, што бульба свая. Вось так і перабівалася сям'я. З бульбы на хлеб і наадварот.

Колькі ні ўшчувалі і вяскоўцы, і мясцовыя ўлады Зайцавых, што так жыць нельга, ды толькі ім усё хоць бы што. Выхаванне дзяцей? Смешная рэч, хай самі сябе і выхоўваюць. Адным словам, гора-бацькоў — гультаёў і выпівакаў — пазбавілі бацькоўскіх правоў у адносінах да пяцярых дзяцей (шосты да таго часу памёр). Думаеце, расстроіліся Зайцавы, што іхніх хлопчыкаў і дзяўчынак забрала сабе дзяржава? Адабралі пяцярых, а яны нарадзілі яшчэ траіх і жывуць з імі ў вёсцы. Як прыйдзецца, так і жывуць.

Старэйшыя ўжо свой хлеб зарабляюць, хто-ніхто з іх ужо сваіх дзяцей мае, а Фёдар Фёдаравіч і Ганна Аляксееўна ў такім узросце, калі, здаецца, чалавек павінен у поўнай меры асэнсаваць, што такое добра і што такое дрэнна (ім па сорак шэсць гадоў).

... У той дзень у гасцях у Фёдара былі яго знаёмыя з абласнога цэнтра. Выпілі па бутэльцы на брата гарэлкі, дабавілі яшчэ. Развіталіся, і Зайцаў вярнуўся ад аўтобуснага прыпынку дадому. Дзеці — дзве дзяўчынкі і хлопчык — спалі ўжо. У брудны ложак заваліўся і бацька, раптам успомніўшы, што жонкі побач няма — паехала да старэйшай дачкі ў Брэст дапамагчы дагледзець унучку, што месяцы два як нарадзілася. Чаму яна так доўга там, чаму пра яго забылася? А можа, знайшла ўжо там сабе нейкага «хахаля»? Дык і я знайду, адпомшчу ёй.

Вось такія думкі круціліся ў ачмурэлай ад гарэлкі галаве Фёдара.

Ён тут жа цяжка падняўся з ложка і накіраваўся да дзяцей, бо вырашыў, што сёння жонкай яму паслужыць дванаццацігадовая дачка Надзя. Ціхенька разбудзіў яе і загадаў ісці за ім. Дзяўчынка, спрасонку не разумеючы, што да чаго, адмовілася. Бацька ўзяў на рукі яе лёгенькае цельца і панёс у другі пакой. Сілай сцягнуў з яе адзенне, паклаў на ложак і прыстроіўся побач сам, прагна аблапваючы дзяўчынку. Тая заплакала, і ў гэты час прачнулася Ніна, якая ціхенька пракралася ў пакой і ў святле вулічнага ліхтара назірала валтузню бацькі з Надзяй. Тая супраціўлялася як магла, плакала, а Фёдар затыкаў ёй рот, каб маўчала. А потым, потым... Карацей кажучы, згвалтаваць дачку яму не ўдалося па «прычынах, якія не залежалі ад яго» — так указана ў судовым пратаколе.

На гэтым дамаганні бацькі не спыніліся. Некалькі дзён запар ён спрабаваў дабіцца свайго, і тады Ніна і Надзя пайшлі да другой сваёй сястры, якая жыве ў гэтай жа вёсцы, але асобна ад бацькоў, хаця і не замужам. Тая, успомніўшы, што калісьці бацька хацеў згвалтаваць і яе, зрабіла адпаведную заяву ўчастковаму міліцыянеру.

На судзе Фёдар Фёдаравіч не адкручваўся, расказаў аб усім і не прасіў лёгкага для сябе пакарання. І калі быў зачытаны прыгавор — восем гадоў у ППК узмоцненага рэжыму з прымусовым лячэннем ад алкагалізму за замах на згвалтаванне непаўналетняй дачкі, — папрасіў адправіць яго ў турму адразу ж. Напэўна, спадзяваўся, што там яму будзе жыць лягчэй...

Уладзімір ПЕРНІКАЎ,

Гомельская вобласць.

36,6°

Праграма здаровага сэрца

Не піць і не курыць. Выдзяляць дастаткова часу для сну. Не дазваляць нікому аказваць на сябе ціск. Ужываць простую натуральную ежу і, самае галоўнае, не пераядаць! Есці павольна, старанна пераважоўваючы ежу — гэты першы працэс у яе перапрацоўванні. Ужываць толькі поснае мяса, выразаць з яго кожны кусочак тлушчу. Абмежаваць спажыванне мяса да двух-трох разоў на тыдзень. Есці ненасычаныя агародніныя бялкі, такія, як соя, семкі сланечніку, гарбузовыя і арэхі (міндаль, земляныя, кедравыя, грэцкія). Да мінімуму звесці ўжыванне солі. Пастарацца не ўжываць малочныя прадукты: малако і сыр утрымліваюць высоканасычаныя тлушчы. З'ядаць не больш як 2-3 яйкі на тыдзень.

Майце на ўвазе, што садавіна і агародніна, сырая ці крыху правараная, павінна складаць 50 працэнтаў ежы штодзень. Не ўжываць кансерваваныя заменнікі цукру. Многія з іх створаны на шкодных хімічных рэчывах. Пастарайцеся ўвогуле замяніць цукар мёдам.

Галадаць на працягу 24 гадзін кожны тыдзень. Гэта дае сэрцу і іншым органам фізіялагічны адпачынак і дапамагае зменшыць колькасць смяротнага халестэрыну ў артэрыях. Пры гэтым трэба памятаць, што дыета з малым утрыманнем тлушчу і фізічныя практыкаванні дапамогуць знізіць узровень халестэрыну да нармальнага ўзроўню.

Не ўступаць у эмацыянальныя дыскусіі. Пазбягаць штучных стымулятараў — кавы, чаю, алкаголю. Не верыць размовам аб тым, што алкаголь дапаможа вашаму сэрцу. Хадзіць. Дыхаць глыбока.

Вось такія парады дае, у прыватнасці, вядомы амерыканскі вучоны П. Брэг у сваёй кнізе «Сэрца».

ЦІКАВА

Аб чым гавораць ініцыялы...

Існуюць розныя спосабы вызначэння характару. Нібыта аб характары чалавека гавораць і яго ініцыялы. Калі верыць даследаванням на гэту тэму, то літары азначаюць:

А — сіла і ўлада.

Б — здольнасць да вялікіх пачуццяў.

В — непастаянства, адсутнасць сістэматычнасці.

Г — таямнічасць.

Д — таварыскасць, уменне прыцягваць людзей.

Е — уменне мабілізавацца, жыццястойкасць.

Ж — няўпэўненасць.

З — схільнасць да сумненняў, матэрыяльныя цяжкасці, нездаволенасць.

І — уражальнасць, напружанне.

К — вялікія запатрабаванні і нервознасць у іх дасягненні.

Л — дробязнасць, логіка, вялікая вынаходлівасць.

М — працавітасць і педантычнасць.

Н — вялікая энергія і творчыя амбіцыі.

О — вялікая эмацыянальнасць, таямнічыя хваляванні.

П — сціпласць, дыстанцыя, але і адзінота.

Р — пастаяннае напружанне, моцная эмацыянальнасць.

С — частыя дэпрэсіі, прыгнечанасць, нервознасць.

Т — бясконцыя пошукі, пагоня за ідэалам.

У — расстройствы, спалох, інтуіцыя.

Ф — пяшчота, уменне прыстасоўвацца.

Х — сексуальныя праблемы, непастаянства пачуццяў.

Ц — схільнасць да знешняга праяўлення ўнутраных перажыванняў.

Ч — вернасць.

Ш — рэўнасць, бескампраміснасць.

Э — пошук псіхалагічнай раўнавагі.

Ю — адсутнасць сістэматычнасці, вялікія амбіцыі.

Я — інтэлігентнасць, творчыя здольнасці.

ТЭЛЕБАЧАННЕ, 27 лістапада

Беларускае тэлебачанне

7.30 Ранішні кактэйль.
7.50 Эканамікст.
8.00 Навіны.
8.15 «У краі легенд», «Вачамі заолага». Дак. фільмы.
9.00 Тэлебачанне — школе. Геаграфія. 9-ы клас. Экалагічныя праблемы Беларусі.
9.30 «Чыпаліна». Мультфільм.
10.10 «Трапічная спёка».
11.10 Міжнародны тэатральны фестываль «Залаты Леў-94».
11.55 Відзьма-нявідзьма.
15.00 Навіны.
15.10 «Віні-Пух». Мультфільмы.
15.50 Сядзіба. Праграма для дачнікаў.
16.10 Крэда. Камбікормавая прамысловасць Беларусі.
16.30 Госці ў хату. Культура не ведае межаў.
17.00 «Дзякуй за нялётнае надвор'е». Фільм-канцэрт.
17.55 Музычны антракт.
18.05 Супергол.
18.35 Эканамікст.
18.50 Навіны (з сурдаперакладам).
19.00 Гандбол. Адборачны матч чэмпіяната свету. Беларусь—Чэхія.
20.25 «Хто гэта?» Тэлегульня.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Аўта-парк.
22.20 Л. Невядомскі ў маст. фільме «Па даных крымінальнага вышуку».
23.30 Дзённік кінафестывалю «Лістапад-96».
23.50 Баскетбол. Адборачны матч чэмпіяната Еўропы. Беларусь—Грэцыя.
0.30 Навіны.
0.45 Каралеўскае паляванне.

ГРТ

11.00 Навіны.
11.10 Тэлерадыёкампанія «Мір».
11.55 «Тэатр». Маст. фільм. 2-я серыя.
13.05 Каламбур. Гумарыстычны часопіс.
13.35 Брэйн рынг.
14.00 Навіны.
14.20 «Касмічныя ратавальнікі лейтэнанта Марша».
14.45 Кактус і К.
14.55 До-мі-соль.
15.10 Покліч джунгляў.
15.40 «Карын і яе сабака».
16.05 Тэт-а-тэт.
16.30 «Вакол свету».
17.00 Навіны.
17.20 «Новая ахвяра».
18.10 Гадзіна пік.
18.35 Адгадай мелодыю.
19.00 «Каб помнілі...» Ігар Озераў. Вядучы — Л. Філатаў.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.45 Ігар Озераў у фільме «Гранатавы бранзалет».
22.30 «Каханне, падобнае на сон...» Спявае Ала Пугачова.
23.15 Навіны.
23.25 Новыя абываецелі.
23.55 Прэс-экспрэс.

Расія

6.00 Ранішні экспрэс.
6.25 Па дарозе на працу.
6.35 «Чараўнік Ізумруднага горада». 3-я серыя.
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 23.00 Весткі.
7.20, 9.50, 23.25 Тавары — поштай.
7.30 Ранішні экспрэс-2.
8.00 Рэтра-шлягер.
8.25 Дарагая рэдакцыя...
8.55 «Санта-Барбара».
10.20 «Вялікая перамена». Маст. фільм. 2-я серыя.
16.20 Блак-нот.
16.35 «Чэленджэрс».
1.05 Тэлечасопіс «Здароўе».
17.15 «Даміно» Міхаіла Баярскага.
17.45 Суайчыннікі.
18.10 Клуб губернатараў.
18.40 Асабліва важныя персоны.
19.30 «Санта-Барбара».
20.30 «Гарадок». Забаўляльная праграма.
21.00 Надвор'е.
21.10 Г. Міхалкова і А. Янкоўскі ў фільме Р. Балаяна «Першае каханне».
22.40 Рэк-тайм.
23.35 Тыдзень «Высокай моды».
23.50 Музыка ўсіх пакаленняў.
0.05 Хто на што здатны.
0.15 «Другое дыханне».

Санкт-Пецярбург

11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 21.55 Інфарм ТБ.
12.10 «Гісторыя кахання». Серыял.
13.00 «Чаравічкі». Мультфільм.
13.10 Тэрмін адказу — сёння.
13.40 Парады садаводам.
14.10 «Забойны аддзел». Серыял.
15.00 «Цікаўнае сланяня». Мультфільм.
15.10, 20.45 Тэлеслужба бяспекі.
15.25 Асабістая справа.
16.10 Іграе Джанатан Гілад (Францыя).
16.50 «Адзін за ўсіх». Тэлефільм з удзелам М. Карачанцава.
17.35 Паказвае Ленінградская АТК.
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
19.25 «Гісторыя кахання». Серыял.
20.15 «На біс!» Аляксандр Саладуха.
21.00 «Забойны аддзел». Серыял.
22.05 Спартыўны агляд.
22.15 Падзея.
22.30 «Дварцовыя тайны». Дак. мінісерыял (ЗША—Вялікабрытанія).
22.55 «Старэйшы сын». Маст. фільм. 2-я серыя.

НТБ

5.00 Сёння раніцай.
9.00 «Мужчыны не пакідаюць». Маст. фільм (ЗША).
10.30 «Вуліца Сезам».
11.00, 13.00, 15.00 Сёння ўдзень.
12.00 Расійскія універсітэты.
13.15 Вялікая «Часінка».
15.30 Дыстанцыя 60.
16.30 «Блакітнае дрэва». Маст. фільм.
17.30 «Вуліца Сезам».
18.00, 21.00 Сёння ўвечары.
18.35 Герой дня.
19.00 Мір кіно. «Джулія і Джулія». Маст. фільм (Італія).
20.45 Доктар Вугал.
21.35 «За межамі магчымага». Серыял (ЗША).
22.30 Часінка.
23.00 Сёння апоўначы.
23.20 Кафэ «Абломаў».

8-ы канал

18.00 «Амерыканскія казкі Файвела». Мультфільм.
18.30 Ералаш.
18.45 «Пяшчота». Маст. фільм.
20.00 Свет думак ці думка аб свеце.
20.15 «Слізготныя». Серыял.
21.45 Паліскоп.
22.00 «Сукіны дзеці». Маст. фільм.
23.55 Без каментарыя.

РАДЫЁ, 27 лістапада

Апошнія навіны: 6.00, 7.00, 9.00, 10.00, 12.00, 15.00, 19.00, 22.00, 23.50.

7.00 — «Радыёфакт». 8.10 — «Прамень». 9.15 — «Па родным краі». На сувязі — Брэст. 9.30 — М. Федзюковіч. «Вячэрнія песні». Нататкі. 10.05 — «Маладзёжнае радыё прапануе...» 10.35 — «Для тых, хто дома». 11.35 — працяг інфармацыйна-аналітычнай праграмы «Прамень». 13.10 — «У абедзенны перапынак». 14.00 — «Марым, слухаем, усміхаемся». 15.10 — музычны канал. Сустрэчы, інтэрв'ю, успаміны». 16.05 — «Рамантыкі». Праграма для старшакласнікаў. 16.45 — «Нястомны падарожнік». Запрашаем у падарожжа па родным краі. 17.05 — для маленькіх. В. Іжбоўдзін. «Чаму слон не лятае?» Казка. 17.20 — «Мы едзем, едзем, едзем...» Музычна-забаўляльная праграма. 19.00 — «Постфактум-радыё». 19.50 — вячэрняя казка. 20.00 — «Нам добра з вамі». Літаратурна-публіцыстычная праграма. 21.45 — чэмпіянат свету па гандболу. Беларусь — Чэхія. 22.10 — «Маладзёжнае радыё прапануе...» 0.02—1.00 — начны канал. «Музычны Нясвіж XVIII стагоддзя».

Адгукніцеся, работнікі палявога шпіталя, ці тыя, хто атрымліваў у ім медыцынскую дапамогу, які ў 1941 г. знаходзіўся ў Хальчанскай МТС Жлобінскага раёна Гомельскай вобл. (назву шпіталя не памятаю).

Мой адрас: 200094, г. Мінск, прасп. Ракасоўскага 12/1-408. Юркевіч Л. Ф. Тэл. 247-11-22.

Предприятие "Белтехснабжение" (генеральная лицензия №13 от 12.07.94г.) официальный дилер АО УАЗ реализует со стоянки в Минске:
УАЗ УАЗ-31512..........(469) УАЗ-31514........(люкс) УАЗ-3303...(бортовой) УАЗ-3962..(санитарн.) УАЗ-31512-027..........(полулюкс) УАЗ-2206..........(микроавтобус)
ГАЗ 31029 "ВОЛГА" (базовая и её модификации) 3302 "ГАЗЕЛЬ"
ВАЗ ВАЗ-21053; ВАЗ-2106 ВАЗ-2107 ВАЗ-2121"Тайга" ВАЗ-2131"Кедр"(5-и дверная)
Выбор автомобиля клиентом. 100%-комплектация автотехники. Гарантийное обслуживание.
Самые выгодные условия! Самые низкие цены!
Т. (0172) 325-323 т./ф. 393-027
Услуги посредников оплачиваются

Пейджинговую связь редакции обеспечивает компания МОБИКОМ пейджинг-система тел. 78-08-98

ВІНШАВАННІ

Дарагая і любая мамачка ***Марыя Фёдараўна Казначэева*** *з в. Застона Горацкага раёна, з днём нараджэння! Жадаем моцнага здароўя, шчасця і доўгіх гадоў жыцця.*
Любячыя цябе дзеці і ўнукі.

Віншуем дарагога, любага мужа і татачку ***Віктара Валянцінавіча Ждановіча*** *з 40-годдзем. Жадаем заставацца на доўгія гады здаровым, добрым, вясёлым і жаданым.*
Жонка, дзеці, *в. Яновічы.*

Віншую ***Эдуарда Барысавіча Лапкоўскага*** *з днём нараджэння. Жадаю шчасця, здароўя, добрага настрою, дабрабыту.*
Сын Дзіма, *в. Замасточча.*

Сардэчна віншую ***Віту Упарава.*** *Я ўдзячны табе за тваю любоў, клопаты і ласку. Жадаю здароўя, радасці і любові. Я кахаю цябе.*
Федзя, *г. Жодзіна.*

БЫВАЛІЦЫ

Сюрпрыз пад Новы год

Перад Новым годам Таццяна Зямцова прыехала з мужам у госці да свайго брата Фёдара Бондара, які працаваў ляснічым у Чэрвеньскім лясніцтве. У іх сям'і было пяцёра дзяцей: чатыры хлопцы і толькі адна дзяўчына -- Таня. Браты, і асабліва Федзя, заўсёды з пяшчотай адносіліся да сваёй сястры. І на гэты раз Фёдар радасна сустрэў Таню. Столькі драм яна зведала ў сваім жыцці: некалькі гадоў была нямой і сляпой. Вось і хацелася даставіць як мага больш ёй радасных хвілін.

Ён прапанаваў усёй кампаніяй пайсці ў лес, агледзець уладанні свайго лясніцтва. Пачалі выбіраць навагоднюю елачку. Перабіраючыся ад аднаго дрэўца да другога, муж Тані Валодзя заўважыў дрэўца, якое расло на палянцы крыху воддаль. «Ссяку вось гэтую прыгажуню», -- кажа ён, накіроўваючыся з сякерай да пушыстай прыгожай елкі. «Не трэба губіць, -- амаль закрычаў Фёдар, -- колькі гадоў трэба, каб вырасла такое дрэўца. Давайце паглядзім лепш у тым гушчары, дзе яны замінаюць адно аднаму», -- і, узяўшы сякеру, палез паміж елачкамі, якія раслі адна ля адной. Забраўшыся пад дрэўца, пачаў падымаць лапкі, каб ссекчы елачку як мага ніжэй да зямлі.

-- Які цуд! -- раптам пачуўся яго радасны голас. -- Вось дык сюрпрыз пад Новы год! Таня, Валодзя, глядзіце! -- і, апусціўшыся на калені, пачаў падымаць адну за адной галінкі.

І сапраўды, прыкрытыя зялёнымі лапкамі і снежнай коўдрай, жаўцелі лісічкі. Як дзяўчаткі ў карагодзе, цеснымі кучкамі яны запоўнілі ўсю прастору пад елачкай. Трое дарослых людзей адчувалі сябе ў гэтыя хвіліны як дзеці і не маглі нарадавацца знаходцы. Чым не казка пра дванаццаць месяцаў!

Уладзімір ШУЛЯКОЎСКІ.

ЗАСНАВАЛЬНІКІ: Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь, Кабінет Міністраў Рэспублікі Беларусь, калектыў рэдакцыі газеты «Звязда».
Рэгістрацыйны нумар 1.

Галоўны рэдактар У. НАРКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: У. АНДРЫЕВІЧ (намеснік галоўнага рэдактара), І. БАРАНОЎСКІ, У. ГОЙТАН, В. ЖДАНКО, Л. ЛАХМАНЕНКА, М. МІХАЕВІЧ (першы намеснік галоўнага рэдактара), А. МЯСНІКОЎ, Л. РЫЖАНКОВА (намеснік галоўнага рэдактара), С. ШАЎЦОЎ.

НАШ АДРАС: 220013, гор. Мінск, вуліца Б. Хмяльніцкага, 10-а, рэдакцыя газеты «Звязда».
ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай — 68-29-19; намеснікаў галоўнага рэдактара — 32-44-12, 32-14-25, 32-35-05; аддзелаў: інфармацыйна-аналітычнага — 32-38-02, 68-28-14, 68-29-68, эканомікі — 32-31-21, 68-29-68, палітыкі — 68-27-57, 68-28-64, культуры — 68-29-42, 68-28-27, сацыяльных праблем — 68-28-69, пісьмаў — 68-27-47, маралі і права — 68-28-51, міжнацыянальных адносінаў — 68-27-40, 68-28-69, журналісцкіх расследаванняў — 68-28-38, 68-28-72, беларускай дыяспары — 68-28-27, знешнеэканамічнай дзейнасці — 68-29-44; аглядальнікаў па праблемах: навукі і адукацыі — 68-28-31, экалогіі і ліквідацыі вынікаў Чарнобыля — 68-28-36; уласных карэспандэнтаў: у Гродне — 33-25-29, Гомелі — 53-13-92, Баранавічах — 7-26-02, Паставах — 22-400; бухгалтэрыі — 32-22-03; даведкі па рэкламе і аб'явах — 32-31-98. ФАКС: 32-04-52, 68-28-77. E-mail: daily@zwyazda.belpak.minsk.by

Аўтары апублікаваных матэрыялаў нясуць адказнасць за падбор і дакладнасць фактаў. Іх меркаванні не заўсёды супадаюць з меркаваннем рэдакцыі.
Адказнасць за змест рэкламы нясуць рэкламадаўцы.
Рэдакцыя пакідае за сабой права не ўступаць у перапіску з чытачамі.

Друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку». Мінск, праспект Ф. Скарыны, 79.
Тыраж 94.665 Індэкс 63850.
Зак. № 7459.
Выходзіць 250 разоў на год.
Нумар падпісаны ў 20.15.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12